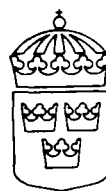

Riksdagens protokoll

1988/89:39

Protokoll
1988/89:39

6 december 1988

Debatter m. m.

Tisdagen den 6 december

Svar på interpellationer

1988/89:59 av Gullan Lindblad (m) om bättre vårdmöjligheter för HIV-smittade narkomaner	3
1988/89:64 av Pär Granstedt (c) om bostadssituationen för socialt utslagna	10
1988/89:57 av Margareta Persson (s) om svårt rörelsehindrade elevers rätt till gymnasieutbildning	14
1988/89:18 av Anna Wohlin-Andersson (c) om fördelningen av medel för investeringar i länstrafikanläggningar	27
1988/89:61 av Roy Ottosson (mp) om den s.k. Grödingebanan mellan Södertälje och Flemingsberg	34
1988/89:79 av Anna Wohlin-Andersson (c) om ökad godstrafik på järnväg	39
1988/89:68 av Hans Petersson (vpk) om sysselsättningen i Hallstahammar	43
1988/89:76 av Sigge Godin (fp) om arbetsmarknadssituationen i Västernorrland	45

Meddelande om interpellation

1988/89:93 av Roy Ottosson (mp) om skärpta restriktioner för användning av terrängfordon	59
--	----

Meddelande om frågor

1988/89:323 av Sten Andersson i Malmö (m) om TV-sändning av Davis Cup-finalen i tennis	60
1988/89:324 av Sonja Rembo (m) om arbetsmarknadspolitiken	60
1988/89:325 av Roy Ottosson (mp) om åtgärder mot helikopterskidåkning	61
1988/89:326 av Claes Roxbergh (mp) om stimulans till ekologisk ombyggnad av bostäder	61
1988/89:327 av Kent Lundgren (mp) om följderna för miljön av motorvägsprojektet i Bohuslän	61
1988/89:328 av Eva Goës (mp) om vapenexporten till Indonesien	62
1988/89:329 av Maria Leissner (fp) om riktlinjerna för vissa utvisningsärenden	62

Prot.	1988/89:330 av Karin Falkmer (m) om skolpersonalens befogenhet att ingripa mot störande elever	62
1988/89:39	1988/89:331 av Jan-Erik Wikström (fp) om de svenska generalkonsulaten i USA	63
	1988/89:332 av Ingrid Hemmingsson (m) om forskningen kring burhönens miljö	63
	1988/89:333 av Karl-Göran Biörsmark (fp) om skolpersonalens befogenhet att ingripa mot störande elever	63

Tisdagen den 6 december

Kl. 15.00

Om bättre vårdmöjligheter för HIV-smittade narkomaner

1 § Justerades protokollet för den 28 november.

2 § Svar på interpellation 1988/89:59 om bättre vårdmöjligheter för HIV-smittade narkomaner

Anf. 1 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Gullan Lindblad har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att åstadkomma bättre vårdmöjligheter för HIV-smittade narkomaner, som är beroende av tung narkotika.

Spridningen av HIV bland narkotikamissbrukare har lett till en intensifiering av kampen mot missbruket. Staten har hittills satsat 140 milj. kr. ur det särskilda aidsanslaget för att utveckla en offensiv narkomanvård.

Därutöver har 35 milj. kr. avsatts för innevarande budgetår som ett särskilt statsbidrag för att utveckla tvångsvården för narkotikamissbrukare.

Utöver detta har storstadsregionerna fått särskilda bidrag till det smittförebyggande arbetet. Under 1986 och 1987 gavs sammanlagt 135 milj. kr. En stor del av detta anslag går till insatser inom narkomanvården. 1989 kommer 120 milj. kr. att fördelas till storstadsregionernas förebyggande arbete.

Till detta skall läggas de betydande insatser som huvudmännen själva har tillfört narkomanvården.

De stora satsningarna har resulterat i en mycket snabb utveckling av narkomanvården. Drygt 60 nya öppenvårdsenheter och ett tjugotal länsprojekt har kommit i gång. Drygt 100 nya platser och ca 200 platser i familjevård har tillkommit. Ett hundratal samordningsprojekt mellan kriminalvården och narkomanvården har startats. Frivilliga organisationer har fått ökat stöd.

Det finns nu fyra aidsjuka missbrukare. En rad speciella problem kommer att uppstå i samband med att allt fler missbrukare får aids. Aidsjuka missbrukares situation kommer att skilja sig från andra aidsjukas.

Missbrukarvården måste utveckla nya metoder för att kunna ge stöd åt dessa missbrukare. Detta utvecklingsarbete måste ske i samverkan mellan infektionssjukvården och psykiatrin. Såväl socialdepartementet som socialstyrelsen har tagit olika initiativ för att påskynda detta utvecklingsarbete. Bl.a. har ekonomiskt stöd lämnats till olika projekt inom institutions- och familjevården för att utveckla former för ett bättre omhändertagande av HIV-positiva och aidsjuka missbrukare. Stöd har också lämnats till ett särskilt narkomanvårdsteam på Roslagstulls sjukhus, för att man där skall få

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

Om bättre vårdmöjligheter för HIV-smittade narkomaner

hjälp att samordna sina insatser med narkomanvården.

Kommuner och landsting har ansvaret för vård och behandling av HIV-positiva och aidsjuka missbrukare. Socialdepartementet och socialstyrelsen har haft särskilda överläggningar med Stockholms läns landsting och Stockholms stad om behovet av nya insatser. Detta har också diskuterats vid ett särskilt möte i aidsdelegationen. Stockholms stad och Stockholms läns landsting redovisade då vilka ytterligare åtgärder som skall vidtas för dessa grupper. Bl.a. skall ett hem för aidsjuka missbrukare inrättas. Boendeformer skall förbättras för bostadslösa missbrukare. Ett nytt forskningsprojekt har startats för att följa samtliga HIV-smittade missbrukare. Vidare planeras två nya LVM-hem.

Inom sjukvården skall avgiftningsplatser för somatiskt sjuka HIV-smittade missbrukare inrättas liksom en avdelning och ett behandlingshem för psykotiska narkotikamissbrukare. Vidare skall en enhet för personer som döms enligt smittskyddslagen startas.

Vidare kommer Stockholms läns landsting att utveckla sitt metadonprogram i syfte att minska kön och väntetiderna för metadonbehandling. Bl.a. skall ett inackorderingshem och två behandlingshem inrättas liksom särskilda team för samarbete med Danderyds och Roslagstulls sjukhus.

Frivilliga organisationer spelar också en stor roll i arbetet med att stödja aidsjuka missbrukare. Ett exempel på en organisation som fått stöd är Nornastiftelsen för aidsjuka narkomaner, som bedriver terapi och grupp-samtal och planerar gruppboende för aidsjuka. Norna organiserar också en verksamhet med ideellt arbetande stödpersoner.

Ett annat exempel är Föräldraföreningen mot narkotika, som har fått stöd för en särskild verksamhet för anhöriga till HIV-positiva och aidsjuka missbrukare.

Med denna redovisning har jag velat peka på den mångfald av insatser som nu pågår. Jag vill samtidigt understryka att såväl narkomanvården som sjukvården står inför helt nya problem när fler missbrukare får aids – problem som inte kan lösas på ett enkelt sätt. Jag kan försäkra Gullan Lindblad att mycket betydande ansträngningar görs för att påskynda utvecklingen av nya insatser.

Anf. 2 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för ett utförligt svar, där hon redogör för de åtgärder som har vidtagits eller planeras när det gäller HIV-positiva narkomaner. Det rör sig utan tvivel om en mångfald åtgärder, som det sägs i svaret, men vi vet alla att de trots allt inte räcker till. Anledningen till min interpellation var personalens vid Roslagstulls sjukhus förtvivlade utrop i pressen för en tid sedan. Den hårt arbetande personalen lider av att se att de patienter som vårdats på sjukhuset tvingas tillbaka till ett liv direkt på gatan i prostitution och brottslighet. Det finns varken bostäder eller möjlighet till fortsatt vård för dem, menar personalen. Det är alldeles klart att resurserna inte räcker till, trots de insatser som görs och de som planeras.

I Aftonbladet den 18 november kunde vi läsa braskande och hemska rubriker: Dödens väntrum. Det handlade om tunnlarna under Stockholms

city, där ett fyrtiotal djupt nedgångna narkomaner håller till bland hundratals andra hemlösa. Flera av dem är svårt sjuka. Några uppges vara döende i aids. 80 % av de människor som väntar på metadonbehandling saknar fast bostad och tvingas hålla till här i den djupaste förnedring, enligt tidningsartikeln.

Vad som utspelar sig i tunnlarna under Stockholm är sannerligen inte värdigt ett välfärdssamhälle. Det tror jag att vi alla kan vara överens om. Vi har alla ett ansvar för att dessa svårt sjuka människor bereds hjälp och vård. Vi har också ett ansvar för att de HIV-smittade inte sprider smittan vidare genom prostitution.

Socialministern har nu redogjort för att storstadsregionerna fått särskilda bidrag och att nya kontakter uppenbarligen har tagits rörande behovet av nya insatser. En del bidrag har redan lämnats.

Kommer socialministern att föreslå ytterligare statliga medel, eftersom kommunens och landstingets resurser med all tydlighet inte räcker till? Kan vi förvänta oss att de planerade åtgärderna kommer till inom en mycket snar framtid? Jag tänker då särskilt på den utökade möjligheten till metadonbehandling.

Anf. 3 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Liksom Gullan Lindblad är jag imponerad av mångfalden och bredden när det gäller de åtgärder som socialministern redovisar. Det är bara sorgligt att intrycket bland dem som är berörda av verksamheten och bland dem som kan avläsa resultatet på gräsrotsplanet, här liksom i så många andra sammanhang, inte alls motsvarar den rikedom av åtgärder som socialministern redovisar. Väldigt ofta mäter vi politiker vårt arbete i insatser. Vi har kanske inget annat språk. Men människorna mäter vårt arbete i resultat, och gapet mellan åtgärder och resultat är ofta mycket stort.

Jag skulle, liksom Gullan Lindblad, vilja ställa ytterligare några frågor kring metadonproblemet. Sedan länge har det nämligen varit en lång väntetid för metadonbehandling. De människor som har bedömts vara mogna för metadonbehandling har tvingats vänta i upp till ett år eller längre på att få den behandling som de behöver, framför allt på grund av att resurserna har varit för snävt tilltagna. Regeringen har inte velat bevilja de resurser som har begärts av dem som är ansvariga för arbetet. Resultatet har blivit att narkotikaberoende människor har tvingats vänta väldigt länge på metadonbehandling. Riksdagen har dessutom i ovist nit satt ett tak på 300 personer som skall få genomgå metadonbehandling, även om fler personer uppfyller kriterierna för metadonbehandling. Detta tak tror jag snart har uppnåtts.

Jag vill ställa följande fråga till socialministern: Är regeringen beredd att nu sätta in alla krafter på att se till att köerna elimineras, och jag menar verkligen elimineras och inte kortas, så att det som har skett under senare år inte sker igen, nämligen att förtvivlade narkomaner dör i kön till metadonbehandling.

Det har på senare tid i debatten om metadon och om rena sprutor talats mycket om dubbla budskap. Jag har för min del mycket svårt att förstå detta resonemang. Samhällets mål är självfallet i första hand att se till att så få människor som möjligt använder narkotika. En kraftfull bekämpning av

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

Om bättre vårdmöjligheter för HIV-smittade narkomaner

narkotikabruket är också i HIV-sammanhang den första försvarslinjen mot sjukdomens ytterligare spridning. Att man aktualiserar metadonbehandling och att man kräver tillgång till rena sprutor under strikt läkarkontroll beror på att man vet att det också behövs en andra försvarslinje, eftersom man vet att inte alla av dem som är beroende av tung narkotika går att avvänja från narkotikabruket. Att man då finner det nödvändigt med metadonbehandling och med distribution av rena sprutor baseras på insikten om att denna andra försvarslinje är nödvändig.

Jag hoppas att även socialministern nu vill bidra till den opinionsbildning där det klargörs att det inte är fråga om dubbla budskap. Samhället är förvisso mot brott, men det är inte ett dubbelt budskap när man behandlar även brottslingar mänskligt. En mänsklig behandling av brottslingar innebär inte att samhället är för brott. Självfallet är samhället mot brott och skall motverka brott. Men de som begår brott skall inte av denna anledning behandlas omänskligt. Vi har i denna riksdag bestämt att även brottslingar skall behandlas mänskligt. Samhället är emot narkotika och kämpar med all kraft mot narkotikabruket, men även de människor som har hemfallit åt narkotikabruket skall behandlas mänskligt, och de skall få den sjukvård som de behöver. Vi skall hjälpa dem att inte bli smittade av HIV. Det är mycket viktigt att vi tillsammans med kraft försöker kämpa för båda dessa mål och visa att det inte råder någon motsättning mellan att bekämpa narkotikabruket och att arbeta för en mänsklig behandling av de människor som lider och som har blivit offer för narkotikabruket.

Anf. 4 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag noterar att både Gullan Lindblad och Daniel Tarschys ändå måste medge att en mångfald insatser görs när det gäller narkotikamissbrukarna, som vi nu diskuterar.

När socialstyrelsen presenterade sitt förslag till en fortsatt försöksverksamhet med ett sprututbytesprogram hade jag tillsammans med de ansvariga i Stockholms stad och Stockholms kommun en presskonferens. Där redovisades de insatser som hittills hade gjorts men även en lång rad nya insatser som var på gång, och det är dessa som jag har försökt redovisa i mitt svar.

Gullan Lindblad tog i sitt inlägg upp den oro som kom till uttryck i det öppna brev som personalen vid en avdelning på Roslagstulls sjukhus ställde till mig. Men även beträffande människor som arbetar på en avdelning på ett sjukhus inom landstingets område gäller att de inte alltid känner till alla de insatser som görs. En grupp av mina medarbetare har talat med personalen på denna avdelning, informerat den och tagit del av personalens erfarenheter och hur den upplever sin situation.

Som jag har sagt i mitt interpellationssvar har socialdepartementet bl.a. beviljat medel till ett särskilt team på Roslagstulls sjukhus för aids sjuka narkotikamissbrukare. Av någon anledning – jag måste uttrycka min förvåning – har denna verksamhet inte kommit i gång, och pengarna ligger outnyttjade, vilket vi har påpekat. Det hjälper alltså inte alltid att staten beviljar medel. Man måste också se till att den verksamhet som medlen är avsedda för och som har efterfrågats kommer i gång.

Jag håller med Gullan Lindblad om att det inte är värdigt med en situation

som innebär att sjuka människor ligger ute och inte får någon vård.

Beträffande Gullan Lindblads frågor om ytterligare medel har jag i svaret sagt att 120 milj. kr. 1989 kommer att fördelas till storstadsregionerna. Om ytterligare medel kommer att utgå under året kan jag i dag inte säga.

Både Gullan Lindblad och Daniel Tarschys tog i sina anföranden upp metadon. I Sverige har vi ett mycket strikt metadonprogram, vilket jag tror att alla är överens om att vi skall ha. En heroinmissbrukare skall inte helt plötsligt kunna säga att han vill ha metadon. Han skall bl.a. ha deltagit i många olika frivilliga program innan han kan få metadonbehandling. Jag tror att vi är överens om dessa kriterier. Som Daniel Tarschys nämnde har en stor majoritet av riksdagen sagt att man skall ha ett tak på 300 personer som får metadonbehandling.

Verksamheten i Stockholm har dessutom byggts ut. Det finns för närvarande två enheter som lyder under S:t Görans sjukhus. Det finns, såvitt vi vet, ungefär 100 heroinmissbrukare på denna väntelista. Men landstinget vidtar nu åtgärder för att minska väntetiderna och bygger ut en verksamhet för att kunna ta emot ungefär 240 patienter. Bl.a. skall ett nytt team och ett dagcenter inrättas, och i samarbete med kommunen skall ett inackorderingshem för dem som är bostadslösa inrättas. Jag tycker alltså att Stockholms stad och Stockholms landsting gör mycket fina insatser.

Jag tyckte att det verkade som om Daniel Tarschys på något sätt måste förklara varför han har intagit sin ställning när det gäller att rena sprutor och metadon inte står i konflikt med den narkotikapolitik som vi för. Jag är inte beredd att dela denna uppfattning. Onekligen tycker många unga narkotikamissbrukare att det är fråga om dubbla budskap – vi får många bevis från bl.a. Maria ungdomsenhet här i Stockholm för detta.

Jag kommer i morgon att ta emot en stor uppvaktning från olika organisationer som inför mig kommer att säga att de inte anser att försöksverksamheten skall utökas och att de inte anser att det är ett sätt att minska smittspridningen.

Jag är beredd att lyssna till *alla*. Som Daniel Tarschys vet är tidsplanen sådan att regeringen i januari skall ge till känna om programmet skall utökas eller vilka åtgärder som är nödvändiga att vidta.

Jag håller helt med Daniel Tarschys att alla krafter skall sättas in för att se till att narkotikamissbrukare, HIV-smittade och aidssjuka skall få en mänsklig behandling och en mänsklig vård.

Anf. 5 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag tror att socialministern har alldeles rätt i att det inte alltid hjälper att bevilja medel. Det är trots allt resultatet som räknas – precis som Daniel Tarschys sade tidigare. Tyvärr förekommer det incidenter där medel inte utnyttjas eller där man inte kommer i gång tillräckligt snabbt. Det finns naturligtvis skäl, inte minst för regeringen, att se till att de beviljade medlen används. Naturligtvis är detta i första hand en uppgift för landstingen och kommunerna. Men vi vet ju att landstingens och kommunernas resurser inte räcker till.

Vi vet att ca 70 % av de HIV-positiva injektionsmissbrukarna bor i storstadsregionerna, framför allt Stockholm. Det är uppskattningsvis 500

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

Om bättre vårdmöjligheter för HIV-smittade narkomaner

personer. Det är klart att det kan vara svårt för både landsting och kommuner att klara de väsentligt ökade kostnader för vård och läkemedel som detta innebär. Jag har trott mig utläsa av svaret att socialministern delar min uppfattning att om resurserna inte räcker till har vi ett övergripande statligt ansvar. Vi får se till att staten tar ett ekonomiskt ansvar när mycket farliga smittsamma sjukdomar uppträder med ett explosivt spridningsförlopp.

Jag vill tolka statsrådets svar positivt. Jag vet att socialministern lägger ner ett betydande arbete i dessa frågor, och jag vill gärna uttrycka min uppskattning för det. Jag tillhör dem som anser att det finns ett värde i att vi från olika politiska partier strävar åt samma håll i dessa frågor. Detta hindrar inte att vi ibland är litet otåliga. Jag tror att det är mycket bra att vi har en sådan öppen debatt så att det kommer ut information i samhället om vad som händer och sker. Det är trots allt inte vad vi sysslar med i riksdagen, socialstyrelsen eller aidsdelegationen som gäller, utan det är den karga verkligheten.

Jag har avsiktligt inte tagit upp de fria sprutorna till diskussion, eftersom jag vet att det för närvarande pågår en försöksverksamhet, som socialstyrelsen har givit fortsatt tillstånd till. Jag har själv inte tagit någon slutlig ställning i denna mycket svåra fråga. Men jag brinner av otålighet när det gäller metadonprogrammet, och jag hoppas att jag kan lita på socialministern att så mycket som någonsin kan hända kommer att ske.

Anf. 6 DANIEL TARSHYS (fp):

Herr talman! Jag har inga problem alls med att förklara varför jag både vill bekämpa narkotikamissbruket och förhindra att narkomaner blir smittade av HIV. Jag har länge arbetat för detta. Att jag försökte förklara att det inte råder någon motsättning mellan målen beror på att jag tror att många i kammaren behöver hjälp med att få klart för sig att det är fråga om två försvarslinjer i kampen mot HIV och att det därvidlag inte råder målkonflikter.

Jag noterar till min glädje att socialministern är inne i en fas då hon lyssnar på alla och att Gullan Lindblad är inne i en fas där hon inte har tagit slutgiltig ställning. Jag tycker att det är ett framsteg när vi har kommit till detta öppna skede i debatten, och jag hoppas att detta snart kommer att leda till en fas där vi alla är överens om en klok politik.

Herr talman! Vi är i denna kammare även överens om att vi skall föra en restriktiv metadonpolitik. Med restriktiv metadonpolitik menas att man skall få metadon enbart om man uppfyller vissa kriterier, t.ex. om man inte har lyckats vänja sig av med narkotikabruket trots flera försök och om vissa andra medicinska kriterier är uppfyllda. Så långt är vi alla överens. Men vi är inte överens om att det skall finnas restriktioner i form av den kö som vi har haft i många år. Att den kön funnits, och vållat ett oerhört lidande, beror faktiskt inte på något annat än att resurserna har varit för små. De som har skött verksamheten har inte fått de resurser de har begärt.

Jag har inte anledning att inlåta mig i polemik med Stockholms läns landsting. Jag tror att man gör goda insatser där, och jag hoppas att man där kommer att få de resurser som Uppsala landsting inte har fått tidigare. Dessutom hoppas jag att Uppsala landsting kommer att få de resurser som

behövs för att arbeta av sin kö, som fortfarande består. Vid årsskiftet 1987-1988 fanns det 140 personer i kön, och väntetiden kunde sträcka sig upp till ett år. Det är detta som är en oacceptabel restriktion. Det är inte på detta sätt som vi har velat föra en restriktiv metadonpolitik. Är inte dessa missbrukare inställda på metadonbehandling är de i praktiken ofta inställda på kriminalitet och prostitution.

Anf. 7 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Jag har fått information från många olika håll angående de fria sprutorna, och uppgifterna är helt motstridiga. Det är verkligen svårt att ta ställning i frågan. Jag har därför i dag aktivt börjat ringa runt till olika behandlingscentra för narkomaner. Jag tänkte att jag måste ringa direkt och höra hur de som tar hand om narkomanerna ställer sig i frågan. Är de positiva eller är de negativa? Jag hann ringa till fyra olika centra. Det var centra som behandlade ungdomar och sådana som behandlade äldre och ganska långt nedgångna narkomaner. Vid samtliga behandlingscentra sade de tillfrågade helt klart nej till fria sprutor. All personal sade nej, både läkare och övrig personal.

Nu är jag rent ut sagt ännu mer förvirrad. Jag vädjar till socialminister Gertrud Sigurdsen att ge mycket god ledning till riksdagsmännen och så mycket information som det någonsin går.

Anf. 8 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Daniel Tarschys säger att "socialministern är inne i en fas då hon lyssnar på alla". Men min uppgift är att lyssna till alla. Jag har ursprungligen lärt mig att lyssna till rörelsen. Här, Daniel Tarschys, lyssnar jag till många rörelser för att få veta vilken uppfattning som råder.

När socialstyrelsens program presenterades, Daniel Tarschys, fanns det i aidsdelegationen en mycket stor tveksamhet mot att utvidga försöksverksamheten. Jag har också nämnt den tidsplan som finns. Vi skall i en hearing nästa vecka se om försöksverksamheten eventuellt kolliderar med den narkotikalagstiftning vi har.

Jag tror inte, Daniel Tarschys, att metadonprogrammets utnyttjande beror på pengar. Också när det gäller metadonprogrammet har skilda grupper olika uppfattningar om vårdideologin och hur det hela skall hanteras.

Anita Stenberg! Först och främst har Daniel Tarschys mycket nogat lärt mig, och där är han en god läromästare, att vi skall tala om rena sprutor och inte fria sprutor. Socialstyrelsen har utarbetat ett förslag om ett utvidgat sprututbytesprogram på ett större antal infektionskliniker. Programmet bereds nu i regeringskansliet. På onsdag i nästa vecka anordnas det en hearing, där man just skall titta på de lagliga effekterna av detta program. Riksdagen har beslutat att regeringen skall till riksdagen redovisa om man tänker vidta nya åtgärder. Regeringen kommer i någon form, proposition eller skrivelse, att redovisa sin syn till riksdagen. Jag lovar att den skall bli så utförlig som möjligt.

Talmannen anmälde att Daniel Tarschys anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om bostadssituationen
för socialt utslagna*

Anf. 9 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Pär Granstedt har ställt följande frågor till mig om bostadssituationen för socialt utslagna:

1. Har regeringen en överblick över den totala situationen när det gäller uteliggare i hela landet?
2. Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att säkerställa att ingen människa i Sverige skall behöva stå utan tak över huvudet?

Bostadslöshet är ett allvarligt problem framför allt i storstadsregionerna, men det finns också i andra delar av landet. Antalet hemlösa personer har alltid varit svårt att beräkna. Man kan komma fram till mycket olika antal beroende på vilka definitioner som används. Gruppen bostadslösa består till stor del av personer med omfattande missbruk eller andra psykiska och sociala problem. Sedan början av 1950-talet har socialvården arrangerat tillfälligt boende för klienter som helt saknar bostad.

Villkoren för gruppen bostadslösa har varierat under de senaste decennierna. Det hänger framför allt samman med förändringar inom bostadssektorn. Vid bostadsbrist har dessa människor svårt att hävda sig i konkurrensen om bostäder.

I en nyligen genomförd studie i Stockholm kommer man fram till slutsatsen att tillgången på såväl bostäder som platser för institutionsvård i Stockholm har minskat. Detta innebär bl.a. en ökad belastning på befintliga härbärgesheter till följd av längre vistelsetider och fler återbesök.

I Stockholmsundersökningen framkommer vidare att det under år 1987 alltid funnits ett överskott på platser vid de olika härbärgena. Möjligen kan marginalerna under vissa perioder ha varit något i underkant.

Från Göteborg och Malmö har jag fått liknande uppgifter. Även om situationen har förvärrats under de senaste åren, har det alltid funnits platser vid de kommunala eller kyrkliga härbergena, hotell eller andra former av jour- och korttidsboende att erbjuda vid akuta behov av övernattnig.

De tungt problembelastade människor som det gäller är vanligtvis inte hjälpta endast med egen lägenhet. Därutöver kan det krävas olika typer av skyddat boende och andra stödinsatser. Det är inte ovanligt att kommuner utvecklar former för gruppboende med kontakt med öppenvårdsmottagningar och hemservice för att ge stöd och skapa en social gemenskap och därmed en möjlighet för dessa människor att på sikt klara av ett eget boende.

En grundläggande förutsättning för det sociala arbetet med utsatta grupper är att deras bostadssituation är tillfredsställande löst. Även om tillgången till platser inom jour- och korttidsboendet under huvuddelen av året täcker de akuta behoven kan det vara viktigt att ytterligare utveckla olika former av skyddat boende, främst i storstäderna. I de berörda kommunerna gör man nu också ansträngningar för att förbättra situationen. I Stockholm finns exempelvis konkreta planer på att öppna fler boendeenheter för den här gruppen hjälpbehövande.

Socialtjänsten måste samverka med andra kommunala organ. bostadsföre-

tag m.fl. Även församlingar och andra ideella organisationer gör ett viktigt arbete för de bostadslösa.

Eftersom boendeproblemen för de socialt utslagna delvis sammanhänger med situationen inom missbrukarvården vill jag också understryka vikten av att kommunerna ägnar stor uppmärksamhet också åt de mest utsatta gruppernas behov av stöd och vårdinsatser. Enligt socialtjänstlagen är det socialnämndens uppgift att främja den enskildes rätt till bostad och att bistå med vård eller andra former av socialt stöd vid behov.

Anf. 10 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation. Jag uppfattar det som ett allvarligt försök att ge ett utförligt och analytiskt svar på min fråga. Däremot måste jag tyvärr konstatera att det faktiska innehållet i svaret är mycket tunt och otillfredsställande.

Man skulle kunna komprimera svaren på de två konkreta frågor som jag ställde så här: På min fråga om regeringen har en överblick över situationen är svaret uppenbarligen nej. På min fråga om regeringen tänker göra någonting för att säkerställa att ingen människa skall behöva stå utan tak över huvudet är svaret uppenbarligen ingenting.

Grunden för detta är att regeringen, vad jag förstår, har en helt felaktig uppfattning om hur problemet ser ut. Vad socialministern säger är nämligen att problemet inte finns. Det står i svaret att det i varje fall för Stockholms vidkommande under hela 1987 har funnits ett överskott på platser i härbärgena. Det står också att situationen aldrig vid något tillfälle har varit sådan att det inte funnits platser att anvisa.

Enligt de kontakter som jag har haft med de sociala myndigheterna är detta helt enkelt felaktigt. Den bild av verkligheten som Gertrud Sigurdsen målar upp innebär att man aldrig skulle ha behövt anvisa folk biljetter på nattbussen för att de skulle få litet värme och att människor aldrig skulle ha behövt stå helt utan bostad i Stockholm. Men den uppfattningen av verkligheten har inte de människor som arbetar konkret med dessa frågor.

Jag har i dag varit i kontakt med vederbörande myndighet i Stockholm och fått beskedet att situationen vid flera tillfällen under föregående år varit sådan att det inte funnits några som helst härbärgesplatser att anvisa i Stockholm. Man kan inte heller garantera att det kommer att finnas tillräckligt med sådana platser att anvisa i den här staden under den vinter som nu kommer, även om man anser att beredskapen är något bättre.

Därför är det milt sagt häpnadsväckande att det ansvariga statsrådet har fått ett underlag, som ger en bild av verkligheten som stämmer så utomordentligt illa med den bild som de människor som jobbar med de här frågorna har. Jag tror att det finns anledning för socialdepartementet att ordentligt granska den information som man har fått och kanske rent av ta direkt kontakt med de människor som jobbar med de här problemen i den dagliga verksamheten.

Man brukar säga att om kartan och terrängen inte överensstämmer, är det lugnast att låta terrängen gälla. Jag tycker att detta borde prägla också regeringens hantering av den här typen av ärenden. Jag utgår ifrån att det faktum, att svaret inte innehåller några som helst besked om initiativ från

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

*Om bostadssituationen
för socialt utslagna*

regeringen eller socialdepartementet för att säkerställa att människor i det här landet inte skall behöva stå utan tak över huvudet under kalla vinternätter, beror på att man tror att problemet över huvud taget inte existerar. Det är i så fall allvarligt.

Socialministern hänvisar till kommunerna. Det är riktigt – det är kommunerna som har det konkreta ansvaret för att lösa de här problemen. Men det får inte innebära att regeringen frånsäger sig sin del av ansvaret. Vi gör ju anspråk på att Sverige är ett välfärdsland. Jag tycker att en grundläggande förutsättning för att vi skall kunna använda det epitetet på oss själva är att varje människa i det här landet tillförsäkras rätten till det absolut mest grundläggande: mat i magen, kläder på kroppen och tak över huvudet när det är kallt. Så länge vi inte kan tillförsäkra människor i Sverige detta tycker jag att vi bör undvika att beskriva oss själva som en välfärdsnation. Det måste också vara regeringens ansvar att se till att de här grundläggande behoven garanteras varje människa i nationen.

Jag hoppas att man inom socialdepartementet låter problemet bli föremål för en ny granskning, där man kanske ser litet längre än till utredningspromemoriorna och tar kontakt med dem som ser den bistra verkligheten varje natt – och rättar sitt handlande efter det.

Anf. 11 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag har hittills aldrig hört att Pär Granstedt på något sätt varit nöjd med ett fråge- eller interpellationssvar. Så han följer här den modell som han alltid brukar följa i sådana här diskussioner.

Jag har i svaret sagt att det är svårt att överblicka situationen. Inte ens Stockholms kommun, Göteborgs kommun eller Malmö kommun – som är de storstadsområden där det här problemet är störst – kan säga exakt hur många uteliggarna är, eftersom det kan variera från tid till annan. Det går inte att komma med någon exakt statistik på det här området.

Pär Granstedt frågar varför regeringen inte gör någonting och påstår att regeringen har en helt felaktig bild. I slutet kom emellertid Pär Granstedt in på vem som har ansvaret. Vi har socialnämnder i kommunerna, och vi har en socialtjänstlag som vi har varit överens om här i kammaren och som är en ramlag. Den skall ge kommunerna stora befogenheter när det gäller det sociala arbetet. Jag tror också att Stockholms kommun och alla andra gör ambitiösa insatser för att klara den här situationen, som ofta kan vara svår.

När det gäller antalet platser för bostadslösa män i Stockholm finns det för närvarande ungefär 129, eftersom Serafen öppnade den 25 november. Det planeras också ytterligare platser. Frälsningsarméns Dagcentrum lär ha kommit i gång den 1 december. Vidare planeras det ett nytt hem på Kammakargatan med 20 platser, och i Gustav Vasa församling planeras inrättandet av ett hem med 12 platser i mitten av januari. Som ett mycket värdefullt komplement finns dessutom de kyrkliga organisationerna, som på olika sätt kan vara flexibla. En del gäster vägrar att sätta sig i förbindelse med socialtjänsten. Man känner sig ha bättre möjligheter att vara anonym när det gäller den kyrkliga verksamheten.

Jag förringar inte problemet. Problemet finns, men jag tycker att man i Stockholms kommun – som Pär Granstedt närmast berörde – har en hög

ambitionsnivå när det gäller att förbättra situationen. Som jag har sagt i mitt interpellationssvar hjälper det inte de här människorna, om de får bostad och mat. De har ett stort vårdbehov. Psykiskt, socialmedicinskt och på annat sätt är de i behov av vård och tillsyn. Men det är viktigt att man när man har kontakt med dem kan motivera dem att söka bättre vård. Det är emellertid kommunerna som har ansvaret.

När det gäller regeringens insatser kan jag allmänt säga att det kommer in många rapporter om att människor blir vräkt. Jag har därför gett socialstyrelsen och bostadsstyrelsen i uppdrag att kartlägga socialförvaltningarnas handläggning av avhysningsärenden och lämna förslag till åtgärder. Vi vill se vad det hela beror på. I övrigt har vi möjlighet att via statsbidrag till missbrukarvård och annat stimulera kommunerna att bättre fullfölja sina åtaganden och åligganden enligt socialtjänstlagen.

Anf. 12 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Låt mig först säga att jag inte tror att det stora problemet i detta sammanhang är min oförmåga att bli nöjd. Jag vill tala om för statsrådet Sigurdsen att det faktiskt händer att jag är riktigt nöjd med fråge- och interpellationssvar. Det har funnits sådana tillfällen också denna höst, men statsrådet Sigurdsen råkade kanske inte lyssna på dessa debatter.

Det här svaret är jag faktiskt inte nöjd med. Anledningen till detta är att jag upplever att det ansvariga statsrådet förnekar problemet, förmodligen på grundval av de informationer som har lämnats. När man säger att det "alltid funnits platser vid de kommunala eller kyrkliga härbärgena, hotell eller andra former av jour- och korttidsboende att erbjuda vid akuta behov av övernattnings", strider det alldeles uppenbart med vad de människor rapporterar som har att fördela dessa platser. Det är klart, att grundar man sin politik på sådan information som bestrids av de människor som hanterar frågorna i vardagslivet, är risken att komma fel mycket stor.

Sedan är det naturligtvis mycket riktigt att det är kommunerna som har ansvaret. Men om regeringen ser att kommunerna inte uppfyller kraven, om regeringen märker att Stockholms kommun eller andra kommuner inte har resurser att se till att alla får tak över huvudet, måste regeringen som har det övergripande ansvaret i landet försöka göra någonting. Därför blir jag besviken över att få ett svar som inte innehöll något enda initiativ från regeringens sida på det här området.

Det är naturligtvis också riktigt som socialministern säger att det krävs mycket mer för att klara de här människornas situation, det behöver vi inte tvista om. Men detta gör det inte så att säga mera acceptabelt att en socialt utslagen människa måste tillbringa sin natt på nattbussen, därför att det inte finns plats i härbärgen. Så min vädjan att regeringen på nytt granskar situationen kvarstår. Enligt de besked som jag har fått i dag är det faktiskt så, att nya potentiellt hemlösa människor har tillkommit, även om det också har ordnats nya platser. Ingen kan i dag garantera att varje människa i Stockholm eller någon annanstans i landet har möjlighet att få tak över huvudet varje natt instundande vinter. Så länge som inte varje människa i det här landet har möjlighet att få tak över huvudet varje natt instundande vinter, måste det,

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

Om svårt rörelsehindrade elevers rätt till gymnasieutbildning

tycker jag, upplevas som ett misslyckande för de socialt ansvariga både på kommunnivå och på rgeringsnivå.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1988/89:57 om svårt rörelsehindrade elevers rätt till gymnasieutbildning

Anf. 13 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Margareta Persson har frågat mig om jag kommer att ta initiativ till att svårt rörelsehindrade ungdomars rätt till gymnasieutbildning garanteras genom ett statligt ansvar.

Låt mig inledningsvis framhålla att ansvaret för gymnasieutbildningen generellt vilar på kommunerna. Den utveckling som skett under en följd av år har inneburit att allt fler rörelsehindrade ungdomar kan få gymnasieutbildning i sina hemkommuner. Detta är en positiv utveckling, som stämmer väl överens med målen om normalisering och integrering inom handikappområdet.

Det finns dock, som Margareta Persson framhåller i sin interpellation, en grupp svårt rörelsehindrade ungdomar, för vilka det fordras särskilt anpassad utbildning med sociala och medicinska omvårdnadsinsatser kopplade till undervisningen. För dessa ungdomar anordnas för närvarande gymnasieutbildning endast på två håll i landet: vid Skärholmens gymnasium i Stockholm och vid Angereds gymnasium i Göteborg. Före den 1 januari 1987 betalades omvårdnadskostnaden för de rörelsehindrade eleverna vid Skärholmens gymnasium över statens budget. Sedan nämnda tidpunkt svarar elevens hemkommun för 60 % och hemlandstinget för 40 % av omvårdnadskostnaden. Denna ändring gjordes just med hänvisning till principerna om normalisering och integrering. Omvårdnadskostnaden i anslutning till utbildningen vid Angereds gymnasium har alltid betalats av kommuner och landsting.

Jag är medveten om att det finns problem när det gäller gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar. Olika studier som gjorts, bl.a. av integrationsutredningen, visar att en klart mindre andel av svårt rörelsehindrade ungdomar genomför gymnasieutbildning, än vad som gäller för andra ungdomar. Varför det förhåller sig så vet vi i dag inte med bestämdhet, men enligt min uppfattning är det rimligt att anta att avsaknaden av särskilt anpassad gymnasieutbildning på flera håll i landet är en viktig förklaring. För närvarande finns sådan utbildning således endast i Stockholm och Göteborg, medan den helt saknas i de norra och södra delarna av landet.

Jag vill i det här sammanhanget också kommentera frågan om effekten av den ändrade kostnadsfördelningen vad gäller eleverna vid Skärholmens gymnasium. Från olika håll har oro uttalats över denna. Enligt vad som framhållits skulle det nya systemet bl.a. kunna få till följd att i synnerhet kommunerna inte skulle vara beredda att betala omvårdnadsavgiften och att färre svårt rörelsehindrade ungdomar därmed skulle ges möjligheter att genomgå gymnasieutbildningen. Jag kan nu, med utgångspunkt i uppgifter

om intagningen av elever hösten 1988, konstatera att detta inte blivit följden. Nu under hösten har sammanlagt 18 rörelsehindrade ungdomar påbörjat reguljär gymnasieutbildning vid Skärholmens gymnasium, vilket är en påtaglig ökning jämfört med tidigare år.

Enligt min uppfattning måste svårt rörelsehindrade ungdomar ges samma möjligheter som andra att genomgå gymnasieutbildning. Som jag påpekat, visar olika studier att det inte förhåller sig så i dag. Med hänsyn till detta har regeringen beslutat att genom tilläggsdirektiv uppdra åt handikapputredningen att göra en kartläggning och analys av svårt rörelsehindrade ungdomars möjligheter att genomgå gymnasieutbildning. Utredningens uppgift består bl.a. i att klargöra vilka hinder som finns för att ungdomarna i fråga skall kunna påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning samt pröva hur dessa hinder skall kunna undanröjas. Syftet är att klargöra hur svårt rörelsehindrade ungdomar i framtiden skall kunna tillförsäkras gymnasieutbildning i samma utsträckning som andra ungdomar. En viktig fråga i sammanhanget är att bedöma möjligheterna att inrätta speciellt anpassad gymnasieutbildning i kombination med sociala omvårdnadsinsatser och habilitering på flera platser i landet.

Handikapputredningen har fått i uppdrag att behandla dessa frågor med förtur.

Anf. 14 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Jag har framställt denna interpellation mot bakgrund av den allvarliga situation som nu råder för de allra svårast rörelsehindrade ungdomarna i vårt land.

Naturligtvis är det kommunerna som har huvudansvaret för sina ungdomars utbildning. Den handikappolitiska debatt vi haft under de senaste decennierna har ju också lett till att de flesta barn med handikapp har integrerats i den vanliga skolan. Samtidigt tror jag att det är dags att titta litet närmare på hur de svårt rörelsehindrade elever som integrerats egentligen har det. Ibland kanske det som vi tycker ser så lyckosamt ut bara är en synvilla. Ur den aspekten tycker jag det är bra att handikapputredningen nu kan titta djupare i problematiken.

Men, Bengt Lindqvist, det är *inte* det vi diskuterar i dag. Och låt oss inte förledas till att göra en stor och principiell debatt av den konkreta verkligheten att ca 50 mycket svårt rörelsehindrade ungdomar behöver särskilt stöd för att klara av sin skolgång.

Vad har då hänt sedan staten ensidigt beslöt att kommunerna och landstingen från den 1 januari 1987 skulle stå för hela kostnaden för elevens skolgång och omvårdnad? Det kostar omkring 500 000 kr. per år. Ja, runt om i landet har rapporter kommit om att dessa svårt handikappade ungdomars rätt till gymnasieutbildning plötsligt ifrågasatts. Små kommuner har tyckt att det blivit för dyrt. Än mer betänkliga har de blivit när de förstått att gymnasietiden kanske blir fem år i stället för tre år.

Socialstyrelsen har gjort en undersökning kring vad som hänt sedan kommuner och landsting fått ta hela kostnaden. Det är en läsning som visar att kommun efter kommun uttryckt stor irritation. I ett fall har man fått pröva

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

Om svårt rörelsehindrade elevers rätt till gymnasieutbildning

rätten till skolgång genom att överklaga via socialtjänstlagen. Socialstyrelsens slutsats är klar: "Sammanfattningsvis bekräftar och förstärker rundfrågningen det intryck och de synpunkter som framförts i skrivelser." I dessa skrivelser har man entydigt sagt att staten måste ta kostnadsansvaret; annars kommer handikappade ungdomars behov i kläm.

Kommunförbundet har klart sagt samma sak: Staten bör ta kostnadsansvaret, och det krävs snara åtgärder.

Styrelsen för vårdtjänst säger detsamma och har i sitt budgetäskande klart visat hur verksamheten kan gå till.

HCK och den aktuella handikapporganisationen RBU skröder heller inte orden när de kräver detta.

Alla säger samfällt att rörelsehindrade elever i dag kommer i kläm. Finns det någon mer samlad expertis på detta område? Jag frågar, eftersom statsrådet i sitt svar säger att detta inte blivit följderna av det nya systemet. Det är ett för mig helt obegripligt uttalande, som i alla fall inte grundar sig på fakta utan på önsketänkande.

Man måste också ställa sig frågan: Varför är det skillnad på hur man från statens sida behandlar svårt rörelsehindrade elevers behov och döva och gravt hörselskadade elevers behov? Jag skulle vara tacksam om jag fick ett svar på den frågan. Det finns i dag statliga specialskolor för t.ex. hörselskadade. Dessa elevers hemkommuner betalar vanlig interkommunal ersättning för de elevernas skolgång. Den ersättningen är endast något högre än vad som gäller för andra elever som får sin skolgång i en annan kommun.

Men staten står för merparten av de extra omkostnader som uppstår, i år t.ex. för installation av texttelefoner i elevhemmen. Det är ett alldeles utmärkt exempel på ett slags omvårdnad som har betydelse för skolsituationen i stort. Och staten tar sitt kostnadsansvar.

För de mycket svårt rörelsehindrade eleverna blir bredvidkostnaderna kring undervisningssituationen naturligtvis ännu högre. Men här har staten inget kostnadsansvar alls. I denna sax sitter nu 50 rörelsehindrade ungdomar. Varför denna skillnad på det statliga ansvaret, Bengt Lindqvist?

Än mer förvånad blir man när man läser vad riksdagen faktiskt har beslutat flera gånger, senast nu i våras. Så här har riksdagen sagt:

"Deras möjligheter får inte vara beroende av hemortskommun. Statens ansvar för dessa ungdomars möjligheter till gymnasiestudier bör slås fast."

Hur ser då detta statliga ansvar ut?

Jag är besviken över svaret. Att handikapputredningen mycket väl kan och bör se över rörelsehindrade ungdomars skolproblem i stort är nog bra, men vi får inte använda handikapputredningen till att stoppa konkreta åtgärder som vi alla redan vet behövs! Det är att missbruka en nödvändig utredning.

Varför måste vi utreda det vi redan vet? Vi vet att denna lilla grupp behöver särskild utbildning, precis som döva ungdomar. Varför då inte ge dem den rätten?

Anf. 15 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! I Sverige anser vi att alla barn och ungdomar skall ha samma rätt och möjlighet till utbildning, så att de senare i livet skall kunna försörja sig själva och också bidra till den allmänna utvecklingen i landet.

Den här interpellationsdebatten är föranledd av att vissa svårt handikappade ungdomar förvägras denna möjlighet till gymnasieutbildning. Fram t.o.m. den 31 december 1986 hade staten ansvaret för finansieringen av gravt rörelsehindrade elevers skolgång vid Skärholmens gymnasium.

Staten har genom styrelsen för vårdartjänst ansvaret för dem som bedriver eftergymnasiala studier vid folkhögskola, universitet eller högskola. För att komma så långt måste man emellertid ha genomgått gymnasiet. De allra flesta ungdomar, även handikappade, kan i dag gå i gymnasiet på hemorten. Det är alltså en mycket liten grupp, uppskattningsvis 50–70 elever, som inte kan göra det beroende på att de är mycket gravt handikappade.

Från den 1 januari 1987 debiteras kommuner och landsting utbildningskostnaden för elever som studerar vid Skärholmens gymnasium. Det har nu visat sig att vissa kommuner inte klarar denna kostnad, vilket i sin tur medfört att berörda ungdomar inte får någon gymnasieutbildning. Andra kommuner har på ett kränkande sätt ifrågasatt utbildningen, varför elever hellre avstått. Åter andra prövar om bistånd enligt socialtjänstlagen kan utgå. Vilka andra ungdomars skolutbildning prövas på detta sätt?

Nu säger Bengt Lindqvist att svårt rörelsehindrade ungdomar måste ges samma möjlighet som andra att genomgå gymnasieutbildning. Därför har regeringen beslutat att ge handikapputredningen tilläggsdirektiv att göra en kartläggning av dessa ungdomars möjligheter till utbildning.

Det var vad jag befarade. Vad skall detta egentligen tjäna till? Vi vet att utbildningen kostar pengar. Vi vet också att det rör sig om en mycket liten grupp ungdomar. Det finns, enligt mitt sätt att se, inte någon som helst anledning att gömma den här frågan i handikapputredningen, även om frågan skall behandlas med förtur. Bengt Lindqvist skjuter endast dessa ungdomars problem på framtiden.

Dessutom har handikapputredningen s.k. 0-direktiv. Bengt Westerberg har vid ett flertal tillfällen yrkat att Bengt Lindqvist skall ändra denna del av direktiven. Tyvärr har han fått nej. Var finns i så fall överskott att ta av i dag?

Jag tycker att det hade varit ett steg i rätt riktning om Bengt Lindqvist erkänt att det var ett misstag att dra tillbaka statens ansvar för undervisningen för de rörelsehindrade ungdomarna vid Skärholmens gymnasium innan förhandlingarna med statens förhandlingsnämnd givit resultat.

Herr talman! De ungdomar vi talar om behöver mer än andra känna gemenskap med andra ungdomar som är i samma svåra situation som de själva. De behöver också komma bort från föräldrahemmet för att tränas i att klara sig på egen hand.

Till sist, herr talman, vill jag fråga Bengt Lindqvist: Vart tog de pengar vägen som redan var anslagna för Skärholmens gymnasium budgetåret 1986/87? Redan från 1 januari 1987 debiteras ju kommuner och landsting kostnaderna. Alltså måste det ha blivit pengar över i budgeten.

Anf. 16 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Det kan konstateras att regeringen står tämligen ensam i sin uppfattning att staten inte nu skall ta på sig kostnadsansvaret för gravt rörelsehindrade ungdomars gymnasieutbildning. RBU, styrelsen för vårdartjänst, socialstyrelsen och Svenska kommunförbundet har betonat statens

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

Om svårt rörelsehindrade elevers rätt till gymnasieutbildning

ansvar för den mycket begränsade grupp elever som det här handlar om. Inte nog med det. Även riksdagen har haft samma principiella uppfattning, och det borde, kan man tycka, betyda en del i det här sammanhanget.

När vi i socialutskottet första gången behandlade regeringens förslag att kommuner och landsting skulle ta över kostnaden för undervisningen vid Skärholmens gymnasium för ca två år sedan uttalade sig utskottet mycket kritiskt:

”Enligt utskottets uppfattning åvilar det ekonomiska ansvaret för omvårdnaden om de rörelsehindrade ungdomarna under deras gymnasieskolgång principiellt vederbörande primär- och landstingskommuner. Staten måste emellertid vara beredd att svara för att den begränsade grupp det här är fråga om verkligen kan erbjudas en fungerande gymnasieskolgång. – – Statens ansvar för dessa ungdomars gymnasiestudier bör slås fast.” Socialutskottet föreslog att detta skulle ges regeringen till känna, vilket också blev riksdagens beslut.

Utskottet framhöll också att man snabbt måste få till stånd ett avtal i den här frågan. Att det inte har blivit så vet vi. Det finns fortfarande inget avtal, vilket givetvis är helt oacceptabelt.

Följderna av den nya ordningen, där kommuner och landsting debiteras kostnaderna, visade sig snabbt. Precis som socialutskottet befarade har i flera fall gravt handikappade ungdomar blivit lidande. Deras ärenden har bollats mellan olika nämnder, och när det framkommer exempel på att den unge hänvisas till att begära bistånd enligt 6 § socialtjänstlagen för att få sin rätt till utbildning tillgodosedd borde det stå klart för alla att en förändring måste komma till stånd. Det har också framkommit att kommuner har försökt att få elever inskrivna i särskolan för att kommunen skulle komma ifrån sitt kostnadsansvar.

Det här är naturligtvis en mycket betungande utgift för små kommuner. Det föreligger en mycket stor risk för att det är gravt rörelsehindrade ungdomar i just dessa kommuner som blir lidande. Det är beklagligt och obegripligt att dessa uppgifter helt tycks ha gått regeringen förbi.

En annan centerpartist, Jan Hyttring, och jag observerade den olyckliga utvecklingen och väckte en motion under den allmänna motionstiden, alltså i januari i år. Vi krävde att staten skall ta kostnadsansvaret för den utbildning det är fråga om i varje fall fram till dess att man får till stånd en skolutbyggnad och ett avtal som på annat sätt tillgodoser de här elevernas rättmätiga krav.

Vid behandlingen av motionen var socialutskottet av samma principiella uppfattning som tidigare, men uttryckte sig litet mindre distinkt i sitt uttalande än tidigare. Utskottet nöjde sig med att förutsätta att frågan skulle bringas till en snar lösning. Det ledde till en reservation från centern och vpk på den punkten.

Det är, herr talman, inte på något sätt försvarbart att nuvarande tillstånd tillåts fortsätta. Frågan är inte betjänt av att dränkas i en stor utredning. Den är redan utredd. Det enda som behöver klargöras är var gränsen går för att utbildningen skall komma i fråga, och det bör vara ganska lätt att avgöra mot bakgrund av den erfarenhet man har vid framför allt Skärholmens gymnasium. Av behandlingen hittills i riksdagen står ett faktum klart: riksdagen har begärt att staten skall ta sitt ansvar.

Jag måste fråga statsrådet: Är regeringen alldeles ointresserad av vad riksdagen uttalar? Jag undrar också om Bengt Lindqvist är ointresserad av de uppgifter som kommit från bl.a. RBU?

Jag tror inte att det är på det sättet. Jag tror snarare att statsrådet har kommit till korta vid sina kontakter med finansdepartementet, vilket jag djupt beklagar.

Anf. 17 MARGÓ INGWARDSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill, precis som tidigare talare, påminna statsrådet om vad socialutskottet gav regeringen till känna sist när det här ärendet behandlades i kammaren. Utskottet säger att det är kommunerna som principiellt har ansvaret för de här elevernas skolgång. Jag kan inte se annat än att "principiellt" skall tolkas så, att man om verkligheten kräver det måste gå utanför denna "principiella" ansvarsfördelning. Utskottet slår vidare fast att staten har ett ansvar för att de här eleverna får möjlighet till gymnasiestudier. Jag vill också peka på en mening som socialutskottet har senare i sin skrivning: "För den händelse staten för att trygga elevernas skolgång tillfälligt måste bidra ekonomiskt till deras omvårdnad finns utrymme för detta inom anslaget - - -."

Jag vill med anledning av detta fråga statsrådet: Har inte alla tillkännagivanden från riksdagen samma värde och betydelse? Är det en del tillkännagivanden som regeringen följer och andra som man lämnar åt sidan? Eller hur tolkar statsrådet det tillkännagivande som riksdagen gjorde i den här frågan? Vilken innebörd har det för statsrådet att vi slagit fast att staten har ett ansvar för den här gruppen gymnasieelevers möjlighet att få utbildning? Och hur överensstämmer detta i så fall - om vi nu är överens om att det skall tolkas så att staten har ett ansvar - med att flickan i Eksjö var tvungen att begära socialhjälp för att kunna gå på gymnasiet?

Jag undrar också, precis som tidigare talare: Varför finns det ingen överenskommelse mellan staten och de två kommunförbunden om hur kostnadsfördelningen skall ske? När socialutskottet gjorde det uttalande som jag har hänvisat till noterade man att förhandlingar pågick och förutsatte att de snart skulle vara slutförda så att det skulle bli ett avtal. Varför har det inte blivit något avtal?

Bengt Lindqvist säger i svaret till Margareta Persson att den oro som vi känner för handikappade elevers möjlighet till gymnasiegång har visat sig vara obefogad, därför att höstintagningen till Skärholmen visar att det nu har skett en ökning av de intagna eleverna. Ja, statsrådet, det är riktigt men det är inte hela sanningen. Man måste ju också titta på vilka de 18 elever är som antogs nu i höstas. Merparten av dem kommer från Stockholmsområdet och utnyttjar alltså inte den boendeservice som finns på Skärholmen. Antalet elever som bor på Skärholmen har halverats under perioden, och sedan har man fyllt på med elever från Stockholmsområdet. Det är förklaringen till att man har kunnat hålla intagningssiffrorna uppe, och det tyder ju på att kommunerna inte är villiga att betala den omkostnadsdelen.

Jag tycker inte att vi kan vänta på att handikapputredningen skall behandla den här frågan. Det kommer att fördröja ärendet minst ett år, och vi vet ju alla vad det beror på att de rörelsehindrade eleverna inte får samma rätt till

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

Om svårt rörelsehindrade elevers rätt till gymnasieutbildning

gymnasiestudier som andra. En av orsakerna har statsrådet pekat på, och jag kan peka på ytterligare en. Att regeringen inte följer det tillkännagivande som vi har gjort här ifrån riksdagen är ett av hindren för dessa elever att få sin gymnasieutbildning.

Anf. 18 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Jag har med stigande förvåning tagit del av denna samfällda skildring av den katastrof som uppenbarligen har inträffat enligt mina fyra meddebattörer. Med varierande ord har man beskrivit någonting som jag inte finner någon motsvarighet till i det verkliga livet, och det gör mig litet bekymrad.

När RBU och andra uppväktade mig i våras med larmrapporter – och de var verkligen larmrapporter – tog jag detta på största allvar. Det var jag som satte i gång socialstyrelsens utredning, och jag fick den tillbaka. Det är riktigt, Margareta Persson, att där fanns stämningar av samma slag. Men jag har naturligtvis gjort mer än så.

Jag har sagt till alla som jag har debatterat med: Kom fram och visa på exempel eller ge oss upplysningar om var de svårt rörelsehindrade ungdomarna på det här sättet diskrimineras, och låt oss ta itu med saken utifrån den faktiska information som vi har! Jag känner till ett par sådana fall. Ett av dem redde ju ut sig – det gällde Charlotta i Eksjö.

Såvitt vi kan bedöma föreligger inte någon katastrof av det slag som mina meddebattörer har försökt göra gällande. Hade det gjorts det, kan jag försäkra att det inte hade varit tilläggsdirektiv till handikapputredningen som jag hade jobbat för, utan då hade det varit någonting helt annat.

Nu menar jag att situationen i stället kräver av oss att vi en gång för alla gör bra ifrån oss i den här frågan. Den har nämligen stötts och blötts i olika former ända sedan 1979. Flera utredningar har behandlat den. Statens förhandlingsnämnd har haft frågan uppe flera gånger men gått bet på att lösa uppgiften på ett heltäckande sätt. Jag tycker inte att det är att visa dålig respekt för riksdagen att ge så klart uttalade direktiv, dessutom med uppdrag att behandla frågan med förtur, vilket mina meddebattörer gör gällande.

Låt mig ge ett exempel på hur svag den analys är som ni egentligen inte gör men som det ändå fanns en ansats till hos Margó Ingvardsson. Hösten 1986 togs det in elva elever. Tre av dem var sådana som behövde omvårdnad i boendet – de andra kom från Stockholmsområdet och kunde bo hemma. Hösten 1987 var det fem elever av nio. Då hade vi infört det nya betalningsansvaret. Och hösten 1988 är det arton elever, varav tre eller fyra har denna boendeform och behöver boendestöd.

Det finns alltså inte heller i den utvecklingen någon indikation på att någon katastrof har inträffat på grund av den ändring i fördelningen av kostnaderna som har skett. En sådan ändring efter drygt ett års tid förutsätter att man verkligen kan dokumentera att någonting allvarligt har inträffat. Men det har hittills inte varit möjligt att dokumentera detta. Ändå har jag inhämtat mycket ingående information från de källor som staten har.

Jag tycker därför att det är riktigt att nu ta tag i hela frågan om svårt rörelsehindrade ungdomars möjligheter att få gymnasieutbildning. I detta sammanhang vill jag påminna om att vi har ett mycket splittrat system när det

gäller att ge den här gruppen stöd. Vi har elevhemslagen, som ger en viss typ av lösning för grundskolan. Vi har också ett betalningsansvar, som ser ut på ett visst sätt för gymnasieskolan. Sedan har vi även en särskild ordning för högskolestudier.

Men borde vi inte ha ett system som hänger ihop – som alltså inte bara är ett hopplöck, präglad av ambitionen att åstadkomma en särskild lösning för varje stadium? Enligt min uppfattning är det verkligen stora hindret för att dessa ungdomar skall få gymnasieutbildning i samma utsträckning som andra att sådan här utbildning bara finns i Stockholm och Göteborg. Mot den bakgrunden tycker jag att vi har tagit det ansvar som vi bör ta och att det bästa sättet att behandla denna fråga är att låta utredningen ta upp den. Att detta görs med förtur innebär också att utredningen måste ge sig i kast med frågan omedelbart.

Hela den här frågan är principiellt oerhört viktig. Det handlar ju om en svårt utsatt grupp i vårt samhälle. Men frågan är också viktig, eftersom vi kommer in på diskussionen om hur långt vi kan gå när det gäller det normala ansvaret. Samtidigt som vi försöker ge uttryck för detta, gäller det att tillförsäkra människor med omfattande funktionshinder det stöd som de behöver. Det är den ena vägen.

Den andra vägen är att göra undantag från vad som normalt gäller och att samtidigt undvika att utsätta människor för en diskriminerande behandling.

Till sist vill jag säga att det argument i detta sammanhang som har bitit mest på mig i det här läget gäller den dubbla prövningen av frågan om rätten till gymnasieutbildning, som blev en följd av nämnda ordning. Jag tycker att anmärkningen i detta avseende är berättigad. Detta är också ett av de tungt vägande skälen till att vi nu tar upp frågan. Att vi hänvisar frågan till en utredning betyder naturligtvis att vi tycker att den ordning som gäller i dag inte är bra. Men läget är inte så katastrofalt att vi måste hasta fram en ny lösning för stunden. I stället tycker jag att vi nu skall ta tag i problemet i syfte att åstadkomma en enhetlig lösning för framtiden.

Anf. 19 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Jag kan inte erinra mig, Bengt Lindqvist, att någon har sagt att en katastrof har inträffat. Vi har bara talat om någonting som har hänt och om någonting som är på väg att inträffa.

Jag vill påminna Bengt Lindqvist om ett uttryck som hans företrädare i HCK, Rickard Sterner, har myntat: Handikapporganisationerna känner bäst var skon klämmer. Den berörda handikapporganisationen, RBU, känner nu mycket tydligt att någonting farligt håller på att hända. Men det gäller inte bara RBU, utan alla berörda myndigheter säger samma sak. Det är därför som jag blir litet förundrad över att Bengt Lindqvist slätar över problematiken på detta sätt.

Bengt Lindqvist sade att det är för en person som man har tvingats göra en prövning via socialtjänstlagen men att det hela kunde redas ut. Jag kan dock inte riktigt hålla med Bengt Lindqvist om det. Visserligen är 6 § socialtjänstlagen någonting som vi skall vara glada över. Den är medborgarnas yttersta garanti för att få sina behov prövade. Men man skall inte behöva missbruka den paragrafen. Man får alltså inte sätta i system att utnyttja denna när det gäller i förväg självklara behov.

Lotta Larsson i Eksjö fick inte för sin kommun gå i Skärholmens gymnasium. När detta kom till Bengt Lindqvists kännedom, uppmanade han Lotta Larsson att överklaga. Hon gjorde det och vann i länsrätten. Men länsrätten säger inte bara helt sonika till kommunen: Flickan behöver gå i skola. Betala! Nej, man har självfallet prövat ärendet enligt 6 § socialtjänstlagen på vanligt "socialtjänstmanér". Således finns det i beslutet ett långt resonemang om flickans psykologiska och sociala behov. Slutligen konstaterar länsrätten att flickan har behov av att få komma till Skärholmen. Sedan säger man att varken flickan eller hennes föräldrar har råd att bekosta utbildningen. Därefter kommer beslutet: Kommunen får, via socialbidrag, lösa frågan på ett sådant sätt att flickan garanteras en skälig levnadsnivå.

Skall handikappade ungdomar behöva böna och be hos sin kommun? Skall de behöva överklaga och bli utsatta för granskning? Jag undrar hur det känns för en ung människa att bli ifrågasatt av kommunens beslutsapparat och att veta att hon kostar så mycket att kommunen noggrant måste granska om det är värt att satsa på henne. Jag förstår inte varför vi skall utreda en problematik som är så uppenbar. Dessutom vet vi ju vilka människor det handlar om. Varför anslår man inte medel i budgeten, så att styrelsen för vårdtjänst kan ta hand om de här problemen?

Anf. 20 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Bengt Lindqvist och Margareta Persson talade om en katastrof, och jag vill anknyta till det som de sade. Om enskilda människor kommer i kläm, är det kanske inte någon katastrof för landet. Däremot är det en katastrof för de enskilda människorna.

I det här fallet rör det sig om handikappade ungdomar som inte har samma möjligheter som andra ungdomar att göra sig hörda. För dessa ungdomar är det besvärligt att behöva överklaga beslut. Jag tycker faktiskt att det är beklämmande att en minister t.o.m. uppmanar människor att överklaga beslut.

Vidare säger Bengt Lindqvist att frågan har stötts och blötts. Ja, det är riktigt. Men statens förhandlingsnämnd lyckades inte nå resultat i sina förhandlingar. Mot den bakgrunden förstår jag inte varför redan anslagna medel, t.o.m. under pågående budgetår, dras in. Dessutom säger Bengt Lindqvist att det inte går att ändra efter ett år. Jag måste därför säga att jag tycker att det är beklämmande att man ändrade under pågående förhandlingar. Det finns egentligen inte någon anledning att fortsätta förhandlingarna när medlen redan har dragits in.

Bengt Lindqvist hänvisar till handikapputredningen. Jag tycker dock att frågan redan är tillräckligt utredd. Dessutom handlar det om en liten grupp – ca 50–70 elever – under de närmaste fem åren. Det finns således ingen anledning att gömma undan detta i handikapputredningen. Handikapputredningen har dessutom nolldirektiv, vilket vi har hört vid ett flertal tillfällen. När det gäller att lösa frågan i handikapputredningen kan jag inte tänka mig att medel skall behöva omdisponeras från något annat handikappområde för att de här ungdomarna skall få tillgång till en utbildning som de har rätt att få.

För all undervisning av handikappade elever tycker Bengt Lindqvist att det bör finnas ett system som hänger ihop. Det tycker jag är bra. Systemet bör

naturligtvis hänga ihop på något sätt. Det är en fråga som handikapputredningen borde ta itu med. Men man får inte när det gäller de här ungdomarnas rätt till utbildning skylla på att gällande system är för krångligt och att det inte hänger ihop.

Anf. 21 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Bengt Lindqvist säger att han är förvånad, och den känslan delar jag med honom när jag hör svaret. Den utredning som socialstyrelsen gjorde och som statsrådet säger sig ha tagit initiativ till ledde faktiskt fram till att socialstyrelsen ansåg att staten borde ta ett kostnadsansvar. Det är inte något argument att försvara sig med.

Ordet katastrof har berörts tidigare, och jag vet inte vilken betydelse Bengt Lindqvist lägger in i det ordet. Det måste kanske vara ett särskilt antal för att man skall tala om katastrof. Men det räcker ju med att det bara är en, två eller tre av dessa hårt drabbade ungdomar som utsätts för en förnedrande behandling för att det skall upplevas som katastrofartat för var och en av dem.

Uppgiften i det skriftliga svaret om att det är 18 rörelsehindrade ungdomar som har påbörjat gymnasieutbildning är inte särskilt intressant. Det som är intressant är hur många det är som står utanför möjligheten till utbildning, varför de gör det och var de bor.

Det skall utredas nu, säger Bengt Lindqvist. I likhet med Margareta Persson finner jag att det är onödigt, då denna fråga är utredd. Det gjordes av handikapputredningen 1969, som kom fram till att det borde finnas en riksomfattande skola för just denna grupp. Felet med utredningen är väl att dess förslag inte är i enlighet med regeringens nuvarande uppfattning om kostnadsansvaret.

Om det finns så många återstående frågor som det under senare tid har blivit aktuellt att utreda skall man för all del göra det. Men det viktiga är att staten måste ta på sig kostnadsansvaret fram till dess att det finns en överenskommelse på detta område. Det är det som är det primära och som oundgängligen måste göras nu.

Anf. 22 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! För närvarande finns det ett par konkreta fall, där det har visat sig att eleverna nekats gymnasiegång på grund av den ändrade kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna. Men det finns massor av ungdomar ute i kommunerna som inte haft kraft och ork att driva sina krav på och sina rättigheter till gymnasieutbildning utan som har nöjt sig med att hänvisas till alternativa utbildningar av kommunerna.

Jag blir upprörd om statsrådet tycker att det var en bra lösning som erbjöds Eksjöflickan, dvs. att få sina gymnasiestudier betalda genom socialbidrag. Är det någonting som andra gymnasieungdomar skall hänvisas till, om de av hemkommunen nekats att få en betald vistelse vid Skärholmens gymnasium? Skall det vara socialtjänsten som gäller?

Det var ett uppenbart fel av statsrådet, när han fick kännedom om detta fall, att han inte stödde sig på socialutskottets skrivning, där vi fastslår statens

kostnadsansvar och också hänvisar till att det finns en skyldighet för staten att tillfälligt trygga dessa elevers skolgång.

Statsrådet Lindqvist säger också att han har tillgodosett riksdagens tillkännagivande genom de tilläggsdirektiv han nu har gett handikapputredningen att se över denna grupp rörelsehindrade ungdomars möjligheter till gymnasiestudier. Men någon sådan beställning finns inte i riksdagens tillkännagivande, statsrådet Lindqvist. Riksdagen slog klart fast statens kostnadsansvar och skrev särskilt att dessa elever inte får vara beroende av hemortskommunen för att få sina gymnasiestudier. Men det är precis så som förhållandet är i dag, och jag anser inte att regeringen med sitt handlande har följt riksdagens beslut.

Frågan om dessa elevers skolgång behöver inte utredas – vi vet vad som är orsaken. Det finns också ett utmärkt förslag till lösning från en av statsrådets egna myndigheter, nämligen styrelsen för vårdartjänst, som föreslår att vårdartjänst även skall omfatta elever i gymnasieskolan. Det är viktigt att en skyndsam lösning kommer till stånd, att man sväljer eventuell prestige och ser till dessa ungdomars bästa.

Anf. 23 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Jag konstaterar med glädje att det finns någonting i det som mina meddebattörer säger som jag kan hålla med om, nämligen det som Margó Ingvardsson sade sist. Jag vill också ha en skyndsam handläggning av frågan och komma till en lösning. Om den situation som skisserades i våras hade förelegat, nämligen att ett stort antal rörelsehindrade elever nekades utbildning på grund av den nya ordningen och detta kunde visas, skulle jag naturligtvis också ha arbetat för att problemet skulle ha lösts ännu snabbare än som nu blir fallet.

Alla parter räknar naturligtvis med att detta skall komma till uttryck i verkligheten, men när verkligheten visar att det faktiska antalet elever ökar starkt i stället för att minska, och när antalet elever med boendestöd inte heller förändras nedåt, är inte läget det rätta och finns inte argumenten för att man huvudstupa skall kasta sig in i en ordning som man inte vet om den är den allra bästa.

Jag medger att den ordning som har föreslagits av styrelsen för vårdartjänst är intressant, men samtidigt ligger det en hel del i vad socialstyrelsen sade i somras, nämligen att man inte vet vilka orsakerna är till att andelen svårt rörelsehindrade elever som genomgår gymnasieutbildning är så mycket lägre än andelen övriga elever.

Det är bättre – och på lång sikt mycket bättre – att på detta sätt ta upp hela frågan om hur denna grupp skall ges bästa tänkbara stöd. Då måste hänsyn också tas till om det finns ett tillräckligt antal platser inom denna utbildning. Jag är övertygad om att det faktum att eleverna måste förflytta sig till Stockholm eller Göteborg är ett hinder som har betydelse.

Det är mycket i bl.a. Barbro Sandbergs historieskrivning som jag inte kan hålla med om. Det var för övrigt en borgerlig regering som 1979 gav statens förhandlingsnämnd i uppdrag att lösa frågan om vem som skall betala. Sedan arbetade omsorgskommittén och integrationsutredningen samtidigt som statens förhandlingsnämnd arbetade. Det fanns i de förhandlingar som

skedde mellan förhandlingsnämnden och Landstingsförbundet och Kommunförbundet en överensstämmande syn i fråga om att landsting och kommuner skulle ta över kostnadsansvaret, vilket också uttrycktes i propositionen efter integrationsutredningen. Vad de inte kunde enas om var vilken fördelning som skulle göras mellan kommunerna och landstingen. Då ingrep jag – det skall jag medge – och jag gjorde den fördelning som är den genomsnittliga fördelningen av dessa kostnader med hänsyn till vad som i kraft av socialtjänstlagen faller på kommunen och vad som i kraft av ansvaret för habilitering faller på landstinget.

Jag har redan sagt att jag inte tycker att den ordning som nu gäller, dvs. att elevernas rätt till gymnasieutbildning prövas enligt socialtjänstlagen, är en tillfredsställande lösning, så den frågan behöver vi inte debattera mer. En ändring måste komma till stånd.

Jag invänder mot det som Margó Ingvardsson säger om att det är fråga om socialbidrag. Det är en prövning om bistånd som sker. I detta sammanhang är det en prövning som går utöver vad andra elever utsätts för, och därmed är den principiellt felaktig.

Anf. 24 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Bengt Lindqvist vill att något som har behandlats fram och tillbaka i många år skall utredas. Jag håller med om att det är bra att handikapputredningen får göra en bredare och djupare analys av handikappade elevers problem, men här handlar det om en konkret och avgränsad grupp.

Myndigheterna har nu i ett årtionde diskuterat fram och tillbaka frågan om vem som skall betala för dessa 50 elever – så grymt är det. 1979 hette statsministern Ola Ullsten, och jag nämner det bara för att visa hur länge sedan det var. 1979 började statens förhandlingsnämnd att diskutera med kommunförbunden om ett kommunalt övertagande av rörelsehindrade elevers skolgång i Skärholmen. I riksdagen lämnades år efter år motioner in under den allmänna motionstiden, och år efter år har utskottet upprepat samma sak: Förhandlingar pågår. Vi fick regeringsskifte 1982, och vi hade val 1985 och 1988, men i det senaste utskottsbetänkandet från i år sägs det igen: Enligt vad utskottet inhämtat pågår fortfarande förhandlingar.

Om ungefär tre veckor är det 1989. I tio långa år har kampen om kostnadsansvaret för dessa femtio ungdomar pågått. Egentligen är detta ett tips för TV:s Sånt är livet, men det är för trist för att skratta åt. Mitt under dessa förhandlingar beslöt staten att ensidigt börja debitera kommuner och landsting. Det drabbar de här ungdomarna.

Den fråga som jag inledningsvis ställde till Bengt Lindqvist kvarstår: Vad är det för skillnad på de svårt rörelsehindrade ungdomarnas behov och t.ex. döva ungdomars behov? Det är tydligt att staten har och skall ha ett ansvar för deras skolgång.

När det hänvisas till att denna utbildning i alla väder är kommunens ansvar, känner jag en stor olust. Om decentraliseringsdebatten har gått så långt att man inte ens kan garantera denna lilla grupp utbildning, har det definitivt gått för långt. Jag vill på nytt upprepa det socialutskottet har påengterat: Statens ansvar för de här ungdomarna bör slås fast; det gäller

från riksdagens sida. Jag undrar vart det statliga anslaget tagit vägen. Jag undrar också vilken skillnad det är på de här ungdomarnas behov och de döva ungdomarnas behov.

Anf. 25 MARGÓ INGVARSSON (vpk):

Herr talman! Statsrådet Lindqvist fortsätter att hävda att det egentligen inte finns några problem med de svårt rörelsehindrade ungdomarnas skolgång, att omfördelningarna av kostnadsansvaret vid Skärholmens gymnasium inte har haft någon betydelse. Här hänvisar Bengt Lindqvist till intagningarna vid Skärholmen.

Tidigare, när staten hade kostnadsansvaret, fanns det 13 stycken externt boende elever, dvs. elever hemmahörande i Stockholmsområdet. I dag är antalet 26 elever hemmahörande i Stockholmsområdet, dvs. den siffran har fördubblats, medan boendesiffran har halverats. Man kan alltid diskutera vad det beror på. Men om Bengt Lindqvist inte tror på oss när vi säger att den här kostnadsfördelningen har förorsakat ungdomarna svåra problem, kan väl Bengt Lindqvist tro på vad RBU säger och vad socialstyrelsen säger. De har samma uppfattning, nämligen att kostnadsfördelningen har förorsakat problem. Om vi nu är överens om att det är en grupp på 50–60 elever som behöver en särskilt anpassad utbildning och om statsrådet Lindqvist fortsätter att hävda att det inte finns några problem med kostnadsansvaret för de ungdomar som vill och behöver komma till Skärholmens gymnasium, då finns det väl egentligen inte heller någon anledning att utreda frågan.

Vi har inte i någon av statsrådets repliker fått veta den egentliga anledningen till att det aldrig har slutits ett avtal om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunförbunden. Vad är den verkliga anledningen till att utbildningen bedrivs i ett avtalslöst tillstånd?

Anf. 26 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Bengt Lindqvist säger att frågan måste få en skyndsam lösning. Det kan jag hålla med om. Men om frågan skall utredas, kommer fortfarande de ungdomar som behöver denna utbildning nu i kläm. Jag tycker att det är beklämmande att det skall behöva visas att ett stort antal ungdomar inte får den här utbildningen. Vet man som handikappad om att man troligen kommer att få beskedet från sin hemkommun att den är en liten och fattig kommun och inte har råd att skicka en till en annan kommun för utbildning, då söker man inte. Att begära att människor som redan har det jobbigt i sitt dagliga liv dessutom skall orka bråka med myndigheter tycker jag faktiskt är orimligt.

Bengt Lindqvist hänvisade till att det var en borgerlig regering som tillsatte statens förhandlingsnämnd och påbörjade diskussionerna med kommunerna om en lösning av detta problem. Det tycker jag faktiskt inte är någon ursäkt för att det drar ut på tiden. Att man inte har kunnat nå något resultat i förhandlingarna om hur fördelningen skulle göras är heller ingen ursäkt för att inte dra in utredningen.

Bengt Lindqvist säger också att det inte finns tillräckligt många platser eller tillräckligt många orter. Det kan vara en bra anledning för en undersökning. Det kan vara jobbigt för en handikappad att åka långa

sträckor. Det behövs säkert fler sådana här utbildningsplatser. Det är heller inget skäl till att dra in de platser som redan finns.

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

Anf. 27 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Jag vill avslutningsvis konstatera några saker som vi uppenbarligen ändå är överens om.

En sak är att det nuvarande systemet inte är bra. Det är skälet till att handikapputredningen fått tilläggsdirektiv. Vi söker en ordning som kan garantera fler rörelsehindrade elever gymnasieutbildning. Vi vill ha ett system som inte innebär mer omfattande prövning av rätten till gymnasiestudier för den här gruppen elever än för andra. Vilket system vi skall ha, vem som skall ta ansvaret och hur det skall ske menar jag att det blir handikapputredningens uppgift att komma fram till. Jag är övertygad om att ett system som försöker väga samman det naturliga ansvar som följer av den generella lagstiftningen och den här gruppens speciellt utsatta situation, är det system som kommer att ha en chans att uppfylla de mål vi har.

Ett problem som vi inte har berört, men som jag ändå betraktar som ganska allvarligt i sammanhanget, är att vi också måste ha ett system som gör det möjligt för oss att konstatera att kommunerna, som har ansvaret för alla andra rörelsehindrade elevers gymnasiegång, inte tenderar att skjuta ifrån sig ansvaret för fler elever än de som verkligen behöver en anpassad utbildning. Vi är naturligtvis också överens om att det för det stora flertalet rörelsehindrade elever är gymnasieutbildning på hemorten som gäller.

Jag är litet osäker om huruvida det verkligen kan vara på det sätt som dock alla säger mig att det är, nämligen att det finns en klart avgränsad grupp på 50–70 ungdomar i dessa årskullar som behöver detta system. All min erfarenhet hittills av handikappproblemik säger mig att det också finns en gråzon, en grupp människor som inte har tillräckligt omfattande funktionshinder för att uppenbart ingå i den här gruppen, men som också, kanske just för att de har så omfattande hinder, är svåra att behandla på det andra sättet. Vi måste också tänka på den marginalgruppen, som jag menar måste finnas, men som vi hittills har talat mycket litet om.

Ambitionen är, när nu handikapputredningen tar itu med frågan med förtur, att vi skall få fram ett förslag som ger ökade möjligheter för denna grupp ungdomar att få gymnasieutbildning i lika stor utsträckning som gäller för alla andra ungdomar.

Talmannen anmälde att Margareta Persson och Barbro Sandberg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1988/89:18 om fördelningen av medel för investeringar i länstrafikanläggningar

Anf. 28 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Anna Wohlin-Andersson har frågat mig *dels* hur skillnaden på 120 milj. kr. mellan riksdagens beslut om investeringar i länstrafikanlägg-

Om fördelningen av medel för investeringar i länstrafikanläggningar

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

*Om fördelningen av
medel för investeringar
i länstrafikanlägg-
ningar*

ningar år 1989 och vägverkets utskickade medelsramar kan förklaras, *dels* om jag avser att vidta någon åtgärd för att få investeringsplaner som bättre svarar mot regionalpolitiska målsättningar.

Som Anna Wohlin-Andersson känner till byggs statliga vägar enligt fastställda tioårsplaner som revideras vart tredje år. Vid årsskiftet 1987-1988 fastställde länsstyrelserna sina flerårsplaner för byggande av länsvägar under perioden 1988-1997. Dessa planer skall som ett resultat av riksdagens beslut om den trafikpolitiska propositionen nu kompletteras med investeringar i länsvägar och kollektivtrafikanläggningar. För åren 1989-1997 skall s.k. förenklade länstrafikanlägningsplaner upprättas länsvis. Nya planer för länstrafikanläggningar kommer därefter att upprättas för åren 1991-2000. De förenklade länstrafikanlägningsplaner som nu upprättas innebär därför i huvudsak att byggnadsobjekt i gällande planer flyttas till de nya planerna. För att underlätta detta arbete har regeringen beslutat att de nya planerna skall upprättas i samma prisnivå som använts i de gällande planerna, dvs. i 1987 års pris.

Anslaget till investeringar i länstrafikanläggningar, som är på 545 milj. kr., har därför räknats om till 1987 års kostnadsnivå och blir då 480 milj. kr. Från beloppet 480 milj. kr. har avräknats det belopp som regeringen avsatt till smärre förbättringsåtgärder på länsvägarna, 18 milj. kr. i 1987 års prisnivå. Vidare har moms och projekteringskostnader för statliga vägar avräknats centralt. Kostnaden för detta uppgår till 38 milj. kr. Därefter återstår 424 milj. kr., vilket är det belopp som har fördelats till byggande av länstrafikanläggningar. Skillnaden mellan beloppet 545 milj. kr. och 424 milj. kr. är således dels en bokföringsfråga, dels ett resultat av att planerna av praktiska skäl redovisas i en fast prisnivå.

När det gäller den regionalpolitiska aspekten på fördelningen av planeringsramar till länen vill jag hänvisa till den trafikpolitiska propositionen. Där anges bl.a. att det finns andra mål – utöver de regionalpolitiska – som skall tillgodoses i vägplaneringen, t.ex. att säkra vägkapitalet, åstadkomma en god miljö och förbättra trafiksäkerheten. Planeringen för att uppnå målen för trafikpolitiken kan därför inte ensidigt ske med hänsynstagande till ett visst vägnät eller till vissa delar av landet. Även storstadsområdenas trafiksituation har brister som behöver åtgärdas.

Beslut om investeringar i länstrafikanläggningar tas på regional nivå. Det är bara om vägverket och länsstyrelsen är oeniga om innehållet i en plan som frågan överlämnas till regeringens prövning. Arbetet med de nya planerna pågår för närvarande, och dessa skall beslutas före årsskiftet. Jag har inte för avsikt att ingripa i detta arbete.

Anf. 29 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

Först några kommentarer kring svaret på frågan om skillnaden mellan beslutat och utgivet anslag. Jag accepterar svaret. Jag kan inte avgöra om 38 milj. kr. till bl.a. projekteringskostnader är rimligt eller inte. Vad jag däremot hört utifrån fältet är att det bästa sättet att bygga länsvägar är att lägga ut arbetet på entreprenad efter att ha tagit in offerter. I entreprenaden ingår då också projekteringskostnaden.

Så över till fördelningen av pengarna till länsvägar. Jag frågade om statsrådet ämnade vidta någon åtgärd för att få till stånd fördelningsplaner som bättre svarar mot den uttalade regionalpolitiska målsättningen. Sven Hulterström svarar med att hänvisa till tre andra målsättningar, nämligen att säkra vägkapitalet, att åstadkomma en god miljö och att förbättra trafiksäkerheten. Jag tycker att detta svar är i högsta grad halvdant och otillfredsställande och att det tyder på dåligt samvete. Även på vägarna utanför storstadsområdena måste man säkra vägkapitalet, förbättra miljön och öka trafiksäkerheten. Detta är ju en målsättning som skall gälla *alla* vägar, och det står också som första mål i regeringens trafikpolitiska proposition från i våras att "medborgarna och näringslivet i landets olika delar skall erbjudas en tillfredsställande, säker och miljövänlig trafikförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnad".

Det finns två målsättningar för vägpolitiken som statsrådet inte nämnde i sitt svar. Den första är att "vägnätet skall bidra till ett effektivt resursutnyttjande", och den andra är – och den målsättningen vill jag stryka under – att "ett grundläggande delmål i vägpolitiken är att säkerställa en tillfredsställande standard även på det lågtrafikerade vägnätet". Det länder Sven Hulterström till heder att han inte gör några försök att påstå att den föreslagna fördelningen av vägmedlen är regionalpolitiskt riktig.

Regeringen med industriministern i spetsen har rest land och rike runt och talat om vikten av att hela landet skall leva. Regeringen hävdar i debatter att man vill och skall föra en aktiv regionalpolitik. Samtidigt blir framtidsforskare och samhällsforskare alltmer ense om att det är utformningen av infrastrukturen som är avgörande för om bygder skall leva eller inte. De är också ense om att vägarna är en av de viktigaste delarna av infrastrukturen. TCO har gjort en undersökning om de viktigaste krav som deras 24 distrikt ställer på Sverige i framtiden. 13 av 24 län har upprustning av vägar, en eller flera, som första punkt. Sågverkens råvaruförening, som representerar 370 köpsågverk, säger bl.a. i ett uttalande den 23 november i år att otillräckliga resurser avdelas för förbättringar i länsvägnätet, och den slutar sin skrivelse så här: "Vi är många som vill förhindra en sådan utveckling och vi fordrar att statsmakten i en aktiv regionalpolitik över hela landet vidtager de åtgärder som krävs för effektiva och fungerande transportförhållanden för skogsbygdernas näringar."

Vad har då dessa samstämmiga vittnesbörd och åsikter lett till? Jo, till att storstadslänen år 1990 får 35 % av vägmedlen. Samma år får tre fjärdedelar av Sverige, dvs. de sex Norrlandslänen räknat från Dalarna och norrut, 19 % av de samlade vägpengarna. De tre Smålandslänen, som står för en stor del av skogsproduktionen i södra Sverige, får 8,5 % tillsammans. Östergötland, som har det näst högsta antalet grusvägmil i landet, får 7 %. Men det är väl inte meningen att vi skall komma i åtnjutande av storstadsalternativet Linköping–Norrköpings kunskaper och kreativitet.

Och den här utvecklingen fortsätter. År 1991 får de tre storstadslänen över 40 % av de samlade medlen till länstrafikanläggningar, medan sex län får minskade anslag trots inflationen och trots att pengarna då också skall räcka till länsvägar och kollektivtrafikanläggningar. Östergötland får sitt anslag sänkt från 48,7 milj. kr. till 9,7 milj. kr., dvs. med 39 milj. kr. Tror inte

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

*Om fördelningen av
medel för investeringar
i länstrafikanlägg-
ningar*

kommunikationsministern att vi har några fler vägar än E 4? Eller skall vi inte ha några flera?

Med anledning av vad jag sagt – och det är faktiskt bara en bråkdel av vad jag skulle vilja säga – vill jag fråga landets kommunikationsminister: Anser statsrådet att den fördelningsplan som vägverket och regeringen nu arbetar efter leder till målet "en tillfredsställande standard även på det lågtrafikerade vägnätet"?

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 30 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Vägverket, vars fördelningsmodell Anna Wohlin-Andersson ifrågasätter, har en styrelse, och jag sitter i den styrelsen. Jag skulle därför gärna vilja redovisa litet hur vi har resonerat när vi visserligen inte har beslutat – eftersom vi bara råder generaldirektören, som sedan beslutar – men enhälligt från olika partier har ställt oss bakom de principer som Anna Wohlin-Andersson nu kritiserar.

Vi har lagt mycket stor vikt vid den ökade insikten om trafikens konsekvenser för miljön. Som vi alla vet har vi litet var underskattat de problem som vägtrafiken medför. Det är inte obekant att trafiken bl.a. svarar för två tredjedelar av kväveutsläppen. Vi har i våras i riksdagen med anledning av den trafikpolitiska propositionen och den miljöpolitiska propositionen diskuterat hur man skall komma till rätta med dessa utsläpp. Vi sade då att man måste gå fram på två vägar: man måste dels rena fordonsutsläppen vid källan – det betyder katalysatorer, inte bara på personbilar utan också på bussar och lastbilar –, dels förbättra kollektivtrafiken, och då titta särskilt på storstädernas problem. Det var här i kammaren en mycket kraftig majoritet för den bedömningen – jag undrar om vi inte var eniga om att det här var viktiga åtgärder för att minska vägtrafikens bidrag till miljöförstöringen.

I vägverkets styrelse har vi resonerat på ungefär samma sätt som man här i riksdagen gjorde i de olika utskotten och i kammaren. Jag vill inom parentes säga att jag tycker att det är glädjande att se med vilken entusiasm och energi man på vägverket i Borlänge tar sig an den här frågan.

Styrelsen har alltså uppfattat de här tydliga signalerna och diskuterat dem. Vi har då konstaterat att det finns en konflikt mellan miljömålet och det regionalpolitiska målet, och det inser var och en som sätter sig in i och funderar över den här problematiken. De åtgärder som måste vidtas för att främja miljöintressena måste nämligen vidtas i de södra delarna av landet, i storstäderna. Och de områdena är inte föremål för regionalpolitiska insatser.

Trots att jag kommer från ett län som är i stort behov av regionalpolitiska insatser, inte minst när det gäller våra vägar, var jag för min del överens med de övriga i styrelsen om att göra satsningen på det här viset – detta inte minst med tanke på den valrörelse som vi hade bakom oss, där olika partier hade gått ut med löften om att förbättra miljön.

Detta betyder satsningar på tre olika områden när det gäller länsinvesteringar: för det första på länsjärnvägar, för det andra på kollektivtrafik och för

det tredje på kringfartsleder. Tyvärr, Anna Wohlin-Andersson, är de investeringarna lokaliserade i huvudsak till södra Sverige och storstäderna, men där är miljöproblemen också allra störst. Att det sker regionalpolitiska satsningar finns det anledning att bevaka vid den fördelning av anslag till drift och underhåll som strax skall göras. På den punkten anvisar riksdagen pengar med särskilt tydlig regionalpolitisk adress, dvs. en stor del av det anslaget skall gå till skogslänen.

Anf. 31 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag tycker att det var en mycket värdefull komplettering som Margareta Winberg gjorde när hon redovisade hur man inom vägverkets styrelse har diskuterat när man kommit fram till besluten om fördelningen över landet av de anslagsmedel som står till förfogande för vägar.

Även om vi lägger stor vikt vid de regionalpolitiska aspekterna – jag vill hävda att vi gjorde det när vi utarbetade den trafikpolitiska propositionen och att vi kommer att göra det också vid den fortsatta vägplaneringen – måste även andra aspekter, exempelvis miljösynpunkterna och naturligtvis hänsynen till de trafikmängder som förekommer på olika håll, finnas med i bilden vid den avvägning som görs. Det var det jag menade när jag i mitt svar sade att man inte kan ta hänsyn till bara en, i och för sig viktig, aspekt som regionalpolitiken utan att man måste göra en sammanvägning av de grundläggande målsättningar som vi vill arbeta för när det gäller trafikpolitiken över huvud taget och när det gäller vägpolitiken i synnerhet. Det är avsikten med den nya uppläggningsplanen av vägplaneringen. Det har också legat bakom den förändring som kommit till stånd i riktning mot en decentralisering av besluten i och med att vi infört begreppet länstrafikanläggningar.

Anna Wohlin-Andersson talade om infrastrukturen och relaterade att man bl.a. inom TCO hade understrukt att det var viktigt att det byggdes upp en infrastruktur även på regional nivå. Jag har ingen annan mening än de citerade, som Anna Wohlin-Andersson tydligen också sympatiserade med. En av poängerna med länstrafikanslaget är att man på länsnivå på ett annat sätt än hittills skall kunna göra en avvägning mellan olika investeringar i infrastrukturen. Vi har förtroende för att man på länsnivå kan göra avvägningar mellan hur mycket man skall lägga på järnvägsinvesteringar och hur mycket man skall lägga på väginvesteringar i länet.

Samtidigt med att vi införde den förändringen genomfördes också en kraftig höjning av anslagen till de sammanlagda investeringarna i vägar och länsjärnvägar. Därför, Anna Wohlin-Andersson, har jag inte alls något dåligt samvete för den planering som är uttryck för detta. Det är tvärtom med mycket stort intresse jag ser fram emot att få ta del av vilka prioriteringar man kommer att göra i olika län.

Eftersom Anna Wohlin-Andersson åberopade storstadslänen vill jag nämna att ca 50 % av projekten i den länstrafikanläggningsplan som nu är under utarbetande för Stockholms län utgör från miljösynpunkt angelägna investeringar i länsjärnvägar, i tunnelbanor och andra kollektivtrafikanläggningar. Det är beslut som fattats och planering som gjorts i Stockholms län, och jag tycker att resultatet ligger helt i linje med vad vi syftade till med den nya uppläggningsplanen när det gäller behandlingen av de här frågorna.

Jag är helt på det klara med att Anna Wohlin-Andersson tycker att man inte fått tillräckligt med pengar i Östergötlands län, på samma sätt som man i vissa andra län gör anspråk på en större medelstilldelning. Men när Anna Wohlin-Andersson nu frågar om jag tror att E 4 är det enda som är av intresse i Östergötlands län måste jag konstatera att det inte är länge sedan man där hade en omfattande kampanj just om att man ville ha ökade resurser till den fortsatta utbyggnaden av E 4. I varje fall inom länet har man tydligen gjort prioriteringen att detta projekt är av mycket hög angelägenhetsgrad.

Till sist skall jag svara på frågan om vi har en tillfredsställande standard på vägnätet över hela landet. Nej, det anser jag inte. Men jag är samtidigt medveten om att det finns en begränsning av hur mycket resurser vi från år till år kan få fram för att förbättra den i och för sig diskutabla standarden på en del ställen. Men det är alltså en resursfråga. Så långt resurserna medger anser jag att vi har gjort de riktiga avvägningarna.

Anf. 32 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Tack för att statsrådet gick upp i replik!

Låt oss först göra klart för oss att länen av vägverket och regeringen blir *tilldelade* de ramar inom vilka de har att fatta beslut. Att det är på det viset har också Margareta Winberg bekräftat. Det är inom dessa ramar man sedan fördelar pengarna. Om jag gillar den fördelningen är sedan en helt annan sak. Men jag tycker att det är rätt av stockholmarna att satsa på kollektivtrafiken.

Nej, Margareta Winberg, vi var inte eniga på det sätt som jag tror att Margareta Winberg menade. Vi från centern ville dela upp anslaget till länstrafikanläggningar i fem delposter. Då hade länsvägarna fått en särskild post, och den ville vi öka på med 335 miljoner.

En bra miljö förutsätter ett decentraliserat samhälle. Det ger aldrig en bra miljö att föra ihop en åttondel av Sveriges befolkning i en kommun! Men trafikmiljön är viktig också för andra delar av landet.

Jag vill fråga statsrådet en sak till: Det heter att ett effektivt resursutnyttjande är ett av de mål vi skall ha för vägpolitiken. Om nu skogstransporterna inte kan ta sig fram på grund av tjälksador och djupa håll i vägbanorna eller helt enkelt därför att grusvägarna inte bär – för man då en regionalpolitiskt riktig näringspolitik? För man en regionalpolitiskt riktig näringspolitik om transporterna till och från industrin, som man kanske med stort besvär har utlokaliserat, inte kan komma fram på grund av dåliga vägar – det gäller inte minst Margareta Winbergs eget län, Jämtland?

För många delar av vårt land är bil det enda möjliga transportmedlet – det finns inte underlag för eller tillgång till flyg, tåg, buss, tunnelbana eller spårvagn. I dessa regioner får människor och företag finna sig i att bära betydande kostnader i form av bil- och vägskatter. Dessutom får de hjälpa till att solidariskt via skatten subventionera kollektivtrafiken i Sverige med 8 miljarder kronor per år. En normalinkomsttagare kan få betala ca 2 000 kr. i skatt per år till en kollektivtrafik som han inte ser röken av.

Enligt centerns uppfattning borde dessa människor åtminstone ha tillgång till ett bra vägnät, och därvidlag sammanfaller kommunikationsministerns och mina åsikter. De här människorna har tyvärr inte tillgång till något sådant vägnät.

Anf. 33 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag menade att vad vi var eniga om i denna kammare i våras var den kraftiga satsning på alla olika nivåer och sektorer som skulle göras då det gäller miljön. Jag utgår från att centerpartiet i dag inte har någon annan uppfattning än den man hade i våras.

Ibland tvingas man att ta ställning, att prioritera när det gäller i och för sig angelägna men olika mål. Trovärdigheten kräver att man står upp för givna löften och gjorda uttalanden, inte minst sådana som förts fram i en valrörelse. Det är vad jag har gjort och det är vad andra har gjort i vägverkets styrelse. Jag vill återigen säga att vi i styrelsen var fullständigt eniga, inkl. centerns representant.

Anna Wohlin-Andersson talar om vägar som är så dåliga att skogsindustrin inte ens kan få ut virket. Detta håller jag helt med om, men då är vi inne i en annan diskussion, och där avslutade jag mitt första inlägg. Vi får anledning att återkomma till den här saken, för det gäller anslaget till drift och underhåll. Jag upprepar att riksdagen har angivit en särskild adress då det gäller hur dessa pengar – jag tror att det var 400 milj. kr. – skall användas. Anslaget möjliggjordes bl.a. genom den bensinskattehöjning som centern inte stödde men som fick majoritet i riksdagen. Adressen innebar att en stor del av ökningen av anslaget skall gå till regionalpolitiska satsningar, och riksdagen angav t.o.m. att det rörde sig om skogslänen. Här har vi stora förväntningar att man skall kunna förbättra bl.a. grusvägarna, av vilka Jämtlands län har de flesta i landet.

Anf. 34 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon längre debatt med Anna Wohlin-Andersson om finansieringen av de investeringar som vi vill göra i vägnätet. Men låt mig ändå påpeka, när Anna Wohlin-Andersson frågar om det är förenligt med ett effektivt resursutnyttjande att man har så dålig bärighet på vissa delar av det svenska vägnätet, att vi naturligtvis är medvetna om att resursutnyttjandet kommer att kunna förbättras efter hand som vi skjuter till mera investeringsmedel.

Men det är ju inte riktigt så som Anna Wohlin-Andersson redovisade, när hon talade om de ordinarie vägplanerna, utan vi skall komma ihåg att för ett par år sedan fattade riksdagen beslut om ett bärighetsprogram som går utöver de ordinarie vägplanerna, med en särskild finansiering. Av anslagen i detta bärighetsprogram, som har speciell inriktning på skogsnäringen och som såvitt jag förstår i hög grad har uppskattats av skogsnäringen, går tre fjärdedelar just till skogslänen. Det är klart att man ännu inte har märkt så mycket av detta ute i landet, eftersom 1988 är det första året i ett tioårigt investeringsprogram för att öka bärigheten på vägar och broar, i första hand i skogslänen. Men efter hand som programmet genomförs måste det märkas tydliga förbättringar.

Jag vill tillägga att vi även när det gäller det här programmet har tillämpat en decentraliserad beslutsprocess, så man är ute i länen i högsta grad ansvarig för hur man har valt att sätta in de nya resurserna. Det är väl på den punkten som synsätten skiljer sig. Anna Wohlin-Andersson och centerpartiet har här menat att riksdagen skall ge detaljanvisningar för hur resurserna skall

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

Om den s.k. Grödingebanan mellan Södertälje och Flemingsberg

användas ute i länen. Jag tycker det är litet märkligt att centern har velat ge sådana detaljanvisningar, eftersom centern i andra sammanhang företräder decentralisering. Vi för vår del har hållit på att en mera decentraliserad beslutsprocess skall tillämpas, och det innebär att de här avvägningarna får göras på länsnivå. Jag tror att det är riktigt och att vi med förtroende kan överlåta åt folk ute i länsstyrelserna och kommunerna att bestämma var man inom de ramar som finns vill göra sina investeringar.

Anf. 35 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Till Margareta Winberg vill jag säga att såvitt jag vet har centern ingen representant i vägverkets styrelse. Men det är möjligt att jag har fel på den punkten.

Bärighetspaketet kommer, som vi framhöll under motionstiden, kustkommunerna till godo. Problemet är att man rustar upp broar, men bitarna där emellan har ofta dålig bärighet. Så bärighetspaketet kan inte lösa de problem jag har tagit upp här i dag.

Jag tycker att när man ger de tre storstadslänen 35 % resp. 40 % av vägmedlen två år i rad – trenden fortsätter ju några år framöver – har man inte ens försökt uppnå ett av de mål som angavs i den trafikpolitiska propositionen, nämligen det regionalpolitiska målet. Jag tror säkert att länen enligt något så när vettiga kriterier kan fördela de medel som de får. Men vad vi diskuterar i dag är de ramar som varje län har att arbeta inom. Det som jag vänder mig mot och tycker är fullständigt felaktigt är proportionerna mellan vad storstadslänen får och vad alla övriga län får.

Tredje vice talmannen anmälde att Margareta Winberg anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1988/89:61 om den s.k. Grödingebanan mellan Södertälje och Flemingsberg

Anf. 36 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Roy Ottosson har ställt följande frågor till mig angående den s.k. Grödingebanan.

1. Är regeringen beredd att låta utreda alternativet längs nuvarande sträckning i stället för Grödingebanan?

2. Vilken vikt ger regeringen åt naturvårdsintressena i fråga om Grödingebanan. kan dessa intressen tillåtas ha ett avgörande inflytande?

3. Anser regeringen att Grödingebanan skall byggas?

Bakgrunden till Roy Ottossons frågor är den utbyggnad som skall ske av järnvägslinjen mellan Flemingsberg och Järna. Som framgick av den trafikpolitiska propositionen (1987/88:50) anser regeringen att järnvägen måste få så goda utvecklingsmöjligheter att den kan nå framgång i konkurrensen om framtidens resenärer. Ett led i detta arbete är att skapa förutsättningar för en effektivare och säkrare järnvägsdrift.

Genom en sträckning av järnvägen mellan Flemingsberg och Järna via Södertälje ges förutsättningar för en attraktiv järnvägstrafik i hela Mälardalen i framtiden.

En satsning på nya järnvägsspår är aldrig problemfri. Ofta står natur- och friluftsintressen mot samhällsintrasset när mark behöver användas för järnvägsutbyggnad. Även kommunernas önskemål vad gäller trafikaneläggningar och mark för bostadsbebyggelse etc. måste vägas in.

Regeringen har, efter samråd med bl.a. berörda kommuner, nyligen givit banverket i uppdrag att bedriva det fortsatta arbetet utifrån det s.k. Hågaalternativet. Detta innebär att Lidaområdet, som är ett värdefullt rekreationsområde, kommer att passeras. Vid utbyggnaden kommer åtgärder att vidtas för att i så stor utsträckning som möjligt begränsa järnvägens störningseffekter, bl.a. genom att passagen till tre femtedelar kommer att ske i tunnel. Vidare hålls möjligheten öppen att vid behov föra hela frågan till koncessionsnämnden för miljöskydd för prövning av hur miljöstöringarna skall kunna minimeras.

Vid den närmare utformningen av sträckningen mellan Flemingsberg och Järna har givetvis bl.a. alternativet med utbyggnad längs nuvarande sträckning noga övervägts. Då det befintliga spåret går genom tätbebyggda samhällen är det av såväl miljömässiga som tekniska skäl olämpligt att anlägga ett nytt dubbelspår i anslutning till detta.

Mot denna bakgrund anser jag att naturvårdsintressena beaktats på ett tillfredsställande sätt i samband med Grödingebanan.

Anf. 37 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaren på mina frågor. Tyvärr kan jag notera att svaren innebär att kommunikationsministern inte anser att naturvårdsintressena kan få ett avgörande inflytande i detta ärende, och det beklagar jag.

Interpellationen gäller en eventuell ny sträckning av södra stambanan mellan Södertälje och Flemingsberg söder om Stockholm. Den dragning ministern pläderar för går igenom ett mycket populärt och naturskönt område, som har klassats som riksintressant för friluftslivet av naturvårdsverket. Det är därför inte förvånande att naturvårdsverket starkt motsätter sig den planerade Grödingebanan.

Det handlar också om fem minuters tidsvinst på sträckan mellan Göteborg och Stockholm till en kostnad av 2 miljarder kronor.

Miljöpartiet de gröna hälsar naturligtvis med glädje de satsningar som görs för att höja kapaciteten och attraktionskraften på de större järnvägslinjerna här i landet. Inte minst från energi- och miljösynpunkt är en övergång från bil- och flygresande till järnväg eftersträvansvärd. Men järnvägssatsningen får inte ske på sådant sätt att ett helt natur- och kulturlandskap av riksintresse i södra Stockholmsregionen skövlas. Särskilt inte då det finns en alternativ sträckning, som enligt vår mening erbjuder betydligt större fördelar för samhället än den av SJ föreslagna.

Vi menar alltså att utomordentligt starka skäl talar för att det går att höja spårkapaciteten på befintligt spårssystem utan att behöva anlägga nya spår mellan Flemingsberg och Järna.

Om den s.k. Grödingebanan mellan Södertälje och Flemingsberg

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

Om den s.k. Grödingebanan mellan Södertälje och Flemingsberg

Detta alternativ har aldrig utretts seriöst av ansvariga myndigheter, vilket orsakat en massiv allmän opinion, med uppvaktningar på bl.a. flera departement, samt politiskt motstånd från miljöpartiet, vpk och centern.

Det är faktiskt så att detta alternativ bara mer eller mindre avfärdats. Och man har inte gjort den konsekvensutredning som egentligen skulle behöva finnas.

Inte mindre än 52 ideella föreningar i Botkyrka, Huddinge och Haninge, några av deras regionala förbund samt Friluftsrådets riksorganisation och Riksförbundet för hembygdsvärd, med totalt hundratals medlemmar i sina led, har protesterat i flera år emot den sträckning som det nu avtalats om.

För spårprojektet ansvariga politiker och tjänstemän har negligerat detta fullständigt i tio års tid – det är en gammal debatt vid det här laget – och genomdrivit en sträckning trots protesterna från naturvårdande myndigheter och ideella naturvårdsintressen.

Det utomordentligt allvarliga är att framför allt SJ och Botkyrka kommun på olika sätt ensidigt agerat och detaljprojekterat som om en sträckning över Lida och Grödinge skulle ha beslutats och fastställts för flera år sedan, trots att ärendet ännu inte slutgiltigt avgjorts!

Det har t.o.m. gått så långt att 51 fullmäktigeledamöter av 61 i Botkyrka i ett beslut den 5 mars 1987 farit med osanning inför kommuninvånarna genom att påstå att den kommunala remissomgången i augusti 1984 även omfattade alternativet med spår längs nuvarande stambana. De lokala, lika väl som de regionala och centrala, remissinstanserna har fått tillfälle att yttra sig endast över olika sträckningar genom Lida och Grödinge.

Fullmäktigebeslutet anmäldes till kammarrätten och regeringsrätten, men kommunallagen medgav inte att beslutet upphävdes.

Regionala och centrala myndigheter har som sagt inte beretts tillfälle att yttra sig i ett remissförfarande över alternativet nya spår längs med nuvarande stambana. En prövning av detta alternativ med tonvikt på tekniska, miljömässiga och ekonomiska aspekter har alltså undanhållits befolkningen på Södertörn, vilket framstår som ett direkt övergrepp på den lagstiftning som reglerar ett sådant här exploateringsprojekt. Det visar också att berörda myndigheter inte tagit sitt myndighetsansvar för samhällsintressen, friluftsliv och rekreation samt natur- och kulturminnesvård, trots att det här är fråga om riksintressen.

En utredning av detta alternativ kan komma att visa att det är det bästa för samhället ur alla aspekter. Bl.a. slipper man göra omfattande schaktningar – det rör sig om mellan en och två miljoner kubikmeter sten- och jordmassor – i det riksintressanta natur- och kulturlandskapet. Lidaområdet kan sparas för kommande generationer. Södertälje nya fjärrtågsstation kan ändå byggas etc.

Man bör betona i detta sammanhang att Lidaområdet är ett av de mycket få större naturområden som finns kvar i södra Stockholmsregionen – ett av landets mest tätbefolkade områden. Man kan ju fråga sig om inte människor skall ha rätt att ha någonstans att ta vägen och kunna röra sig fritt i en något så när orörd natur utan att behöva höra det ständiga bullret från trafik av vilket slag det än vara må.

Miljöpartiet menar att det måste göras en seriös, opartisk utredning av utbyggnaden längs nuvarande sträckning och att det förslaget bör ordentligt sändas ut på remiss. Jag kan i sammanhanget berätta att Botkyrka kommuns miljö- och hälsoskyddskontor inte tycks ha några invändningar mot detta förslag, utan anser att den sträckningen kan vara ett väl så bra alternativ.

Det bör också prövas om en Grödingesträckning är förenlig med naturresurslagen med tanke på att den föreslagna sträckningen skadar natur- och kulturmiljö av riksintresse i Sveriges mest tätbefolkade område.

Det bör också göras en miljökonsekvensutredning, en jämförande studie mellan det föreslagna alternativet och alternativet att i stället lägga den längs nuvarande banan.

Med detta vill jag ställa frågan till kommunikationsministern om han och regeringen är beredda att på något sätt ompröva beslutet. Det finns faktiskt viss anledning med tanke på vad som hänt när det gäller Bratteforsåns dalgång, där ScanLink skulle dras och där det blev bakläxa med hänsyn till naturresurslagen.

Anf. 38 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Det är inte så som Roy Ottosson påstår att det är för att vinna några minuter på sträckan mellan Stockholm och Göteborg som man gör denna spårutbyggnad. Som bekant har det förekommit ganska omfattande trafiksvårigheter i Stockholm och södra delen av Stockholmsområdet också när det gäller lokaltrafiken. Man har flaskhalsproblem, som man försöker lösa genom en ny spårdragning. Detta är betydelsefullt även för den lokala och regionala kollektivtrafiken. Man behöver en lösning på dessa problem, samtidigt som det naturligtvis är ett starkt motiv att SJ vill utveckla sin snabbtågstrafik.

När det gäller denna typ av planeringsfrågor har *kommunernas inställning* ett ganska avgörande inflytande på vilket ställningstagande som görs. Här har man i augusti i år träffat ett avtal, där bl.a. Botkyrka kommun är en av parterna, om hur denna utbyggnad skall ske.

Såvitt jag kan förstå har Botkyrka kommun inte bara vägt in olika skäl, bl.a. miljöskäl, som kan tala för den här sträckningen. Dessutom har man på ett ganska tidigt stadium bestämt sig för det som Roy Ottosson talar för, nämligen att bygga i nuvarande spårens sträckning. Det alternativet har man från Botkyrka kommuns sida avvisat. Oavsett vad det kan finnas för delade meningar bland olika människor och partier i Botkyrka kommun, har regeringen att utgå ifrån den uppfattning som är den av kommunen beslutade. Det är den vi stött oss på när det gäller dessa frågor.

Som jag sade kan vi inte, när det gäller en utbyggnad av detta slag, fullt ut tillgodose alla intressen. Man får göra det så långt möjligt och försöka åstadkomma en rimlig avvägning. Ett inslag i denna avvägning är att man genom ganska omfattande tunneldragningar försöker eliminera de bullerproblem Roy Ottosson talade om.

Har man från olika parter – och det är inte bara kommunen och SJ, utan det har också funnits andra intressen i detta sammanhang – kunnat enas om en sträckning och ett ekonomiskt avtal för hur denna skall genomföras, då finns ingen anledning för regeringen att gå in och ändra på förutsättningarna. Vi får utgå ifrån att de är förankrade också lokalt så långt som det är möjligt.

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

Om den s.k. Grödingebanan mellan Södertälje och Flemingsberg

Anf. 39 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag vill bara i denna debatt säga att den kritik som har riktats mot detta ärendes handläggning ur miljösynpunkt är berättigad. Man har inte i tillfredsställande grad studerat miljöhänsynen när man gjort denna järnvägsdragning. Från centerpartiets sida uppmärksammade vi detta för flera år sedan och krävde en mer omsorgsfull hantering av denna fråga ur miljösynpunkt. Vi tyckte bl.a. att man borde ha bättre prövat möjligheterna att ordna denna kapacitetsutbyggnad i anslutning till nuvarande järnvägssträckning. När vi tog upp detta hade det funnits tid att få denna mer seriösa miljöprövning utan att därmed försena järnvägsprojektet. Om man däremot i dag skulle börja om från början med att studera olika alternativ, skulle också järnvägsutbyggnaden allvarligt försenas. Det skulle skapa andra miljöproblem.

En av de allra mest angelägna miljöuppgifterna i Stockholmsregionen är att se till att vi får en bättre kollektivtrafik, i synnerhet en bättre spårbunden kollektivtrafik, så att vi på det sättet kan nedbringa bilismen. Bilismen är kanske vårt största akuta miljöproblem i Stockholmsregionen. Att nu kräva en omprövning av det aktuella järnvägsprojektet kan inte anses vara gagneligt ur miljösynpunkt. Det är beklagligt att man inte har tagit miljöhänsynen mer på allvar tidigare. Nu gäller det att få till stånd denna spårutbyggnad så snabbt som möjligt, så att vi kan bygga ut den spårbundna kollektivtrafiken i Stockholmsregionen.

Anf. 40 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Jag noterar än en gång att någon seriös alternativ utredning om spårutbyggnad längs nuvarande sträckning faktiskt inte finns gjord. Att man från Botkyrka kommun en gång gick med på förslaget om Grödingebanan berodde delvis på att man var vilseledd. Man trodde att det fanns en sådan utredning. Det finns det alltså inte, utan det handlar här bara om ett avvisande i största allmänhet. Så länge en sådan utredning saknas, saknas på sätt och vis grunden för detta beslut.

Jag noterar också att naturvårdsintressena, som så ofta förekommer, väger lätt när andra intressen står dem emot. Här har vi ett av de mest skyddsvärda naturområdena söder om Stockholm. Någon sade till mig i dag: Skall man inte som stockholmare kunna ta vägen någonstans för att slippa höra den ständiga trafiken? Det rör sig här om en av de sista platserna av detta slag, klassad som riksintresse av naturvårdsverket. Naturvårdsverket protesterar mot denna utbyggnad.

Man kan fråga sig om en utbyggnad verkligen är förenlig med naturresurslagen. Hänsyn har inte tagits till att natur- och kulturmiljö av riksintresse skadas, i Sveriges mest tätbefolkade region. Det finns här stora brister.

Miljöpartiet vill också satsa på kollektivtrafiken och dess utbyggnad. Det talades tidigare om flaskhalsar. Frågan är var de värsta flaskhalsarna finns. Vi har ju t.ex. passagen vid Riddarholmen, som också är en mycket besvärlig flaskhals. Man kan fråga sig om inte denna flaskhals medför att den planerade utbyggnaden i Grödinge inte kan utnyttjas fullt ut. Det kan finnas andra vägar att gå, utan att man för den skull går miste om en utbyggnad av kollektivtrafiken.

Jag upprepar min fråga: Är regeringen beredd att ompröva den planerade utbyggnaden med hänsyn till naturresurslagen?

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om ökad godstrafik på
järnväg*

7 § Svar på interpellation 1988/89:79 om ökad godstrafik på järnväg

Anf. 41 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Anna Wohlin-Andersson har, med hänvisning till planer för SJ:s godstrafik, frågat mig om jag är beredd att

dels hejda den planerade drastiska nedskärningen av kombiterminaler,
dels arbeta för en utveckling av vagnslasttrafik och industrispår,
dels ta upp internationella överläggningar för att få till stånd fler och bättre godstransporter på järnväg.

Låt mig börja med att klarlägga att enligt SJ visar godstransporterna stora förluster. Det beror i första hand på att SJ inte följt med i omvärldens förändring på transportområdet. Lastbilstrafiken har moderniserats i snabbare takt än järnvägstrafiken. För att järnvägen skall kunna öka sin konkurrenskraft krävs därför en omfattande omstrukturering av hela godstrafiken. Samarbetet med de större kunderna och transportförmedlingsföretagen måste vidare fördjupas för att man skall kunna ta fram effektivare transportlösningar, som både är bra för kunden och passar SJ.

SJ arbetar nu med en sådan omstrukturering. Den dyra och tidsödande växlingen av godsvagnar kommer att minska genom att tidtabellsbundna heltåg införs mellan bestämda orter. Transporterna till och från godsterminalerna kommer att ske i samarbete med åkerierna. Det gäller både för vagnslaster och kombitrafik. Järnvägstransporterna går därmed alltmer över till hela tidtabellsbundna tåg som kör mellan vissa orter inom Sverige och mellan Sverige och utlandet.

För bandelar med liten godstransportvolym kommer SJ att tillsammans med berörda kunder göra en översyn av transportflödena. Lönsamma transporter på järnväg kommer att behållas, medan i andra fall alternativa transportlösningar som kombinerade lastbils- och järnvägstransporter kommer att undersökas. Jag vill vidare framhålla att det med det trafikpolitiska beslutet har införts ett särskilt utvecklingsbidrag på nära en halv miljard kronor för år 1989. Bidraget har till syfte att främja denna nödvändiga omstrukturering och satsning på SJ:s godstrafik.

Kombitrafiken är också viktig för det nya SJ. Flera olika utredningar har visat att en positiv utveckling av just denna transportform förutsätter att växling undviks och att rationella heltåglösningar uppnås. Detta kräver en koncentration av godsunderlaget till färre och större terminaler. Jag förordade för övrigt redan i den trafikpolitiska propositionen en översyn av SJ:s terminaler och lokaliseringen av dessa, så att inte en ineffektiv terminalstruktur skulle hindra den fortsatta expansionen av kombitrafiken. Dagens splittrade terminalsystem kan alltså inte förenas med de alltmer ökade kraven från näringslivet på hög kvalitet i fråga om transporttider.

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

*Om ökad godstrafik på
järnväg*

punktlighet etc. Behålls orationella terminaler i järnvägstrafiken leder detta till ökade landsvägstransporter.

När det gäller den sista frågan om internationella transporter vill jag nämna att järnvägen måste kunna erbjuda effektiva transporter så att det svenska näringslivet kan hävda sig i den internationella konkurrensen. Regeringen verkar därför i olika internationella organ för att främja den internationella järnvägstrafiken och undanröja hinder för ett smidigt transportflöde. SJ arbetar även tillsammans med övriga järnvägsförvaltningar i Europa på att förbättra tågtrafiken.

Jag anser med denna beskrivning att utvecklingen av SJ:s godstrafik ligger i linje med riksdagens trafikpolitiska beslut tidigare i år om en framtidsinriktad järnvägspolitik. Jag har därför för närvarande ingen anledning att vidta någon åtgärd med anledning av frågorna.

Anf. 42 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret. Jag vill dessutom tacka för att jag fick det så snabbt. Det finns många orsaker till att ställa interpellationer. Jag har ställt den här interpellationen därför att jag är uppriktigt oroad över utvecklingen.

Vi är ense om att vi måste föra över mer gods på järnvägen. Klarar vi inte detta, utan utvecklingen fortsätter som hittills, kommer den miljöförbättring som blir resultatet av hårda krav på dieselmotorer att ätas upp av ökad lastbilstrafik. Vi kommer inte att klara målet mer gods på järnvägen, om SJ fortsätter i nuvarande spår. Det är Sven Hulterström och jag ense om. Sedan går våra idéer helt isär. SJ:s policy är att nu köra förhoppningsvis lönsam godstrafik mellan några få stora terminaler. Att SJ tror att detta är det rätta förvånar mig inte. Men hur kan Sven Hulterström försvara att ett tjugotal större och ett trettiotal mindre godsterminaler minskas till att bli åtta resp. tolv? Statsrådet säger: "Behålls orationella terminaler i järnvägstrafiken leder detta till ökade landsvägstransporter." Men om ett trettiotal terminaler försvinner, då ökar i stället lastbilstransporterna. Alla de lastbilar som förutsätts mata de återstående terminalerna kommer att nöta på redan dåliga vägar och försura omgivningen.

Har statsrådet sett kartan? Bortsett från sekundärterminalen i Östersund är det tomt från Karlstad till Treriksröset. Allt gods på dessa 150 mil måste alltså forslas med bil söderut till Karlstad, inom Jämtland till Östersund och från Hoting, Storuman, Arvidsjaur, Gällivare och Kiruna ned till kusten. Om man till detta lägger alla nedläggningshotade terminaler i de mer tätbefolkade södra delarna av landet, då kan vi tala om miljöförstöring, vägslitage och energiåtgång.

Kombitrafik är emellertid inte det enda saliggörande. Det är fel godstransportpolitik att strunta i vagnslasttrafik och lägga ned industrispår. Sven Hulterström delar tydligen SJ:s åsikt att företag som man på detta sätt överger kommer att frakta sitt gods med lastbil till närmaste terminal för omlastning. Nästan all erfarenhet tyder på motsatsen. Om företaget en gång har blivit av med sin vagnslasttrafik och tvingats till bilfrakter, då låter företaget bilen ta godset ända fram. Det är inga små kunder SJ gör sig av med. Vagnslasttrafiken vid Tidaholm upphör nu, och där rörde det sig om ca

2 000 vagnslaster per år. Ett annat exempel är godstrafiken från Grycksbo i Dalarna som SJ tvingade över på väg. Och industrispår läggs ned och rivs upp. I England går man motsatt väg och ger statsbidrag till industrispår.

I trafikpropositionen talades det väl om vagnslastsystem. Men mycket tyder på att det är SJ:s vagnslasttrafik som blir den stora förloraren under de kommande åren. SJ:s marknadsandelar minskar, och i stället väljer många kunder lastbilstransport hela vägen. Både Sven Hulterström och SJ under-skattar det matarvärde mindre terminaler, vagnslasttrafik och industrispår har när det gäller de stora banorna.

Enligt det trafikpolitiska beslutet fick SJ 520 miljoner "för utveckling av godstrafik". Jag citerar direkt ur propositionen, där det står utveckling och inte avveckling. Det står också att pengarna bl.a. skall användas till investeringar i terminaler. Kallas det för investeringar om man lägger ner 30 terminaler? Nu vill jag fråga Sven Hulterström: Hur går detta ihop med den policy han enligt interpellationssvaret ställer sig bakom? Vilken utveckling får vi för denna halva miljard? Anser Sven Hulterström att industrispår och vagnslasttrafik har ett matarvärde? Det sägs inte ett ord om detta i svaret.

Det är bra att Sverige arbetar för att få mer järnvägstrafik ned till Europa. Men skall detta lyckas måste Norden ha ett samlat järnvägsnät för godstransporter. Sunt förnuft talar också för att en stor del av den transittrafik som i dag går genom Sverige med lastbil borde gå med tåg. Delar Sven Hulterström denna uppfattning? Om svaret på denna fråga är ja, hur går det då ihop med att Bohusbanan och banan Boden-Haparanda inte förs till stomjärnvägarna? Är Sven Hulterström beredd att ompröva detta?

Anf. 43 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! När det gäller godstrafiken har riksdagen i samband med det trafikpolitiska beslutet bestämt sig för att SJ skall få ökade förutsättningar för ett självständigt handlande. Regeringen skall inte på samma sätt som tidigare behöva godkänna att man gör förändringar av olika slag när det gäller olika bandelar. Vi måste ge det nya SJ en rimlig tid för att genomföra denna omstrukturering med den klart uttalade målsättningen att omstruktureringen skall leda till att en ökad del av de totala godstransporterna i landet sker på järnväg i stället för på landsväg. Men det som gäller på detta område, som det delvis också kan vara fråga om när det gäller persontrafiken, men i ännu högre grad på godstrafiken naturligtvis, är att där SJ kan göra sina stora insatser är där de stora godsströmmarna finns.

Anna Wohlin-Andersson, det kan mycket väl hända att vi får se att volymen godstrafik på järnväg i samband med denna omstrukturering kommer att minska i början för att sedan öka och komma upp i volymer som förhoppningsvis är väsentligt större än de som vi har i dag. Det är ofta fallet i samband med att man gör omstruktureringar av det här slaget. Därför menar jag att vi måste ge nya SJ arbetsro och förtroende att arbeta med detta utifrån SJ:s förutsättningar.

Jag skall försöka lugna Anna Wohlin-Andersson genom att säga att det kommer att finnas mer än en terminal norr om Karlstad för uppsamling av gods. Enligt den skiss som SJ självt har presenterat, vilken vi måste utgå ifrån i diskussionen, finns det terminaler i Umeå, i Örnsköldsvik, i Östersund och i

Luleå. Och i Sundsvall, i Gävle och i Borlänge finns det en huvudterminal.

Detta innebär alltså att man kommer att satsa på att dra godset till större terminaler med en effektivare godshantering och sedan få in det i de stora godsströmmarna där SJ, som jag sade, har de bästa förutsättningarna att göra en insats. Man kommer naturligtvis inte heller att helt bortse från regionalpolitiska hänsyn. Men det är i första hand banverket som i sin investeringsplanering, enligt den nya ordningen, skall ta den typen av hänsyn. Men självfallet kommer även detta att få återverkningar på SJ:s trafik. Ett konkret uttryck för det är de stora investeringar som nu planeras i norra stambanan, där man kommer att investera mycket stora belopp bl.a. på sträckan Ånge–Boden. Det är alltså en felaktig bild att säga att SJ överger godstrafiken. Vad SJ kommer att upphöra med är att förlora så mycket pengar som i dag på godstrafiken. Dessa förluster suger ju kraften ur SJ. Dessa pengar borde i stället användas för investeringar där de framtida förutsättningarna finns. Låt oss ge SJ arbetsro att genomföra denna omstrukturering. När den är gjord skall vi ha en annan bild av fördelningen mellan godsströmmarna på landsväg och järnvägstrafiken generellt sett.

Anf. 44 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Sven Hulterström och jag är överens om att det är bra med kombitrafik. Tyvärr tror jag, liksom en hel del andra människor, att alltför stor del av kombitrafiken kan komma att utgöras av tidigare vagnslasttrafik. I praktiken visar det sig ofta att det blir direkta lastbilstransporter av den föreslagna kombitrafiken.

Jag har inte tid att räkna upp alla de banor där man just nu har tagit bort godset och där man i stället med bidrag från SJ kör godset med lastbil parallellt med järnvägen.

Det är emellertid många orter och många företag som är berörda av denna omläggning. Om Sven Hulterström tror att man på detta sätt kan öka SJ:s godsmängd, hoppas jag att han har rätt. Jag har en annan uppfattning. Vi får i framtiden se vem som har rätt.

Jag tror att det skulle vara än viktigare för SJ att företaget marknadsför sig självt – att det går ut till kunderna, företagen, och frågar hur de vill ha sina transportsystem. Jag känner många företagare som aldrig någonsin hört av SJ för diskussioner om transportsystemet.

I den trafikpolitiska propositionen står det att lastbilstrafiken mellan de nordiska länderna är av betydande omfattning och har en betydande potential för växande kombitrafik. Sedan talas det varmt om kombitrafik mellan Nordens länder. Det är därför jag tycker att det är så snett att Bohusbanan och banan Boden–Haparanda inte ingår i stomjärnvägsnätet.

Jag vill till slut säga att 170 000 lastbilar går via Värtahamnen och vidare ut i Sverige. Bara 10 % av dessa har Stockholm som mottagningsort. Dessa transporter skulle kunna ske på ett annat sätt via Nystad i Finland och Hargshamn i Sverige. Men då måste det finnas en terminal i Hargshamn, och den finns inte utritad på den karta som jag har. Det är viktigt att det finns terminaler utefter kusterna. Jag kanske uttryckte mig dåligt. Men vad jag menade var att det i inlandet inte finns någon terminal från Karlstad till

Kiruna, om man bortser från Östersund. Det leder till mycket långa matartransporter.

Jag vet inte om Sven Hulterström gör något ytterligare inlägg i denna debatt. För en tid sedan läste jag en vers för Sven Hulterström. Den kanske inte var så snäll. Nu står vi inför julen, och vi har haft många diskussioner, och vi kommer kanske inte att ha några fler diskussioner före jul eller före det budgetarbete som Sven Hulterström står inför. Jag vill därför avsluta med följande ord:

May your days be merry and bright, and may both our Christmases be white.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1988/89:68 om sysselsättningen i Hallstahammar

Anf. 45 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Hans Petersson har frågat industriministern dels vad han tänker göra för att stödja det fortsatta arbetet med att skapa ny sysselsättning i Hallstahammars kommun, dels vad regeringen kommer att göra för att statliga verk skall kunna utnyttjas för att uppfylla uttalade politiska målsättningar t.ex. inom regionalpolitiken.

Arbetet i regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Som bakgrund till frågorna redovisar Hans Petersson en utebliven företagslokalisering samt invandrarverkets ändrade regionindelning.

Vad gäller Mälarplys tilltänkta etablering i Hallstahammar, så återtog bolaget sin ansökan om stöd, och när bolaget i stället bestämde sig för en lokalisering till Skinnskatteberg, så var det statens industriverk som beviljade regionalpolitiskt stöd. Jag har förståelse för att man i Hallstahammar känner besvikelse över en utebliven etablering av ett större företag.

Hans Peterssons påstående att staten sviker Hallstahammar är inte korrekt. Redan i mars 1985 beslutade regeringen att kommunen skulle föras in bland de kommuner som omfattades av de särskilda utvecklingsinsatserna i Bergslagen. Knappt ett år senare beslutade regeringen att kommunen skulle inplaceras i tillfälligt stödområde. Dessa beslut gäller fortfarande och har bl.a. medfört att lokaliseringstöd kunnat lämnas till företag i kommunen. Företag i kommunen har också möjlighet att utnyttja sina investeringsfonder för investeringar i byggnader och maskiner.

Vad gäller Hans Peterssons fråga om de statliga verkens roll i regionalpolitiken har regeringen i årets budgetproposition redovisat de riktlinjer som bör gälla i fråga om decentralisering av statlig verksamhet. Regeringen kommer att verka för en fortsatt decentralisering i form av såväl delegering av beslutsbefogenheter som omlokalisering av statlig verksamhet. Myndigheterna skall även efter omlokalisering eller annan form av decentralisering kunna fullgöra sina uppgifter på ett effektivt sätt. Beslut om att flytta ut central statlig verksamhet bör därför grundas på en bedömning av de utvecklingsförutsättningar som en omlokalisering kan ge för såväl förvaltningen som mottagarorten.

Anf. 46 HANS PETERSSON (vpk):

Herr talman! Jag får tacka fru statsrådet för svaret.

Det finns och har funnits problem under lång tid i Västmanlands län till följd av stålkrisen. Som jag nämnde i interpellationen startade det hela egentligen i början av 70-talet. Det var då som man hörde talas om de första problemen. Olika orter har varit aktuella under olika tider. Hallstahammar är fortfarande den ort som har den största arbetslösheten i länet. Efter det att interpellationen skrevs har det kommit en mängd larmrapporter därifrån, i vilka man – enligt tidningen i länet – har räknat fram att 2 380 jobb inom industrin i länet har lagts ned eller hotas av nedläggning i år. Bergslagsproblemen finns i sanning kvar.

Jag vill börja med att säga att jag inte är ute efter att kritisera själva lokaliseringen till Skinnskatteberg. Det är min valkrets, och som arbetsmarknadsministern förstår kan jag därför inte på något vis sätta mig emot att en industri lokaliserats till en ort där det behövdes många nya arbetstillfällen. På så sätt är det positivt att denna etablering över huvud taget blev av.

Hallstahammars kommunledning har under fyra fem års tid arbetat med dessa frågor. Man har tillsammans med den tilltänkte ägaren och företagsledaren gjort otaliga uppvaktningar och ansökt om etablering i Hallstahammar, men har upprepade gånger inte fått tillräckliga stödmedel beviljade. Det kan knappast vara någon slump att ägaren lämnar in ansökan om stöd för etablering i en annan kommun, där staten genast beviljade ett större stöd. Det måste finnas någon tanke hos de statliga myndigheterna bakom det förhållandet att man är villig att ge större stöd i det ena läget, än i det andra. Genom att i sitt svar låta påskina att det var fråga om en slump, att företagsledaren ansökte om utökad stöd och plötsligt fick det, går statsrådet runt problemet. Det handlar faktiskt om att han fick mera pengar. Det var ju därför som företagsledaren ansökte om stöd för etablering i en annan kommun.

Jag kan inte tro annat än att frågan var ett problem för socialdemokraterna efter de stora löften som man gav när nedläggningen av boardfabriken i Skinnskatteberg var aktuell 1982. I den valrörelsen avgav man mycket stora löften om vad en ny socialdemokratisk regering skulle kunna åstadkomma. Nu slumpade det sig så att inför årets val frågan åter var aktuell. Det är klart att det passade bra att styra denna verksamhet, som hade anknytning till träbranschen, till Skinnskatteberg för att dämpa upproret på den orten över att man inte uppfyllt de gamla vallöftena. Det var ju synd bara att detta skulle drabba Hallstahammar, som ligger i samma region och har samma problem och därför borde få samma stöd av staten som Skinnskatteberg fått. Det är detta som jag kritiserar – att man spelar ut kommuner mot varandra, trots att de ligger i samma område och befinner sig i samma kris.

Man säger att Hallstahammar visst inte har svikits. Hallstahammar har inplacerats i tillfälligt stödområde. Det tackar vi för. Vi är många som har motionerat om sådana åtgärder under åren. I sitt svar sade arbetsmarknadsministern "Redan i mars 1985 -- --", men enligt vad jag kan erinra mig har dessa frågor diskuterats sedan 1979. Uppvaknandet från den socialdemokratiska regeringen var väl ändå litet sent. Det fanns faktiskt en kris som slog igenom i Bergslagen.

Visserligen är det positivt att Bergslagen inplacerats i stödområde, men det är långtifrån tillräckligt, eftersom det pågår en centralisering av näringslivet, en omstrukturering som fortfarande slår mot Bergslagen, mot Västmanland och mot Hallstahammar. Det pågår mycket kraftiga omflyttningar av industrier, och några nya etableringar sker inte i dessa regioner. Jag tycker att det verkar som att regeringen bara ser på och lägger fram nya förslag om hur man skall kunna flytta arbetskraft, i stället för att fundera över hur man skall kunna flytta industrier till de berörda regionerna. Det är inte så lätt för de gamla bruksorterna att plötsligt befinna sig i en ny teknisk era med high-tech, forskning och datoriserad teknik, som leder framåt. En sådan tillväxt sker, om den fortgår helt automatiskt och utan styrning, naturligtvis i förut heta områden, i storstadsområden och kring regioner med universitet och högskolor. Här krävs en helt annan inriktning och mycket kraftigare tag från regeringens sida.

Då inställer sig naturligtvis frågorna: Vad gör man inom myndigheterna, inom de statliga företagen? Hur använder man AP-fonderna? Allt detta hänger ihop. Jag har ställt mina frågor utifrån hur man har hanterat regionalpolitiken när det gäller invandrarverket. Man upprättade ett tioårskontrakt med Hallstahammars kommun, som innebar att ett kontor skulle förläggas där, men sedan flyttade man därifrån ganska snabbt. Det är klart att sådant sätter sina spår hos kommunalpolitiker och även riksdagsledamöter som försöker få till stånd en positiv utveckling i denna del av Sverige. Det går inte längre att säga att regionen ligger så nära storstäderna, att den är så industrialiserad och att den ligger inom pendelavstånd till Stockholm och Uppsala. Det håller inte för den framtida utvecklingen. Jag efterlyser en mer konsekvent strategi från regeringen, rättvisa mellan kommuner i samma län samt statlig utlokalisering.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1988/89:76 om arbetsmarknadssituationen i Västernorrland

Anf. 47 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Sigge Godin har i en interpellation ställd till mig undrat om regeringen är beredd att omgående skapa ett Västernorrlandspaket, skjuta till extra medel till förbättring av kommunikationerna i och till Västernorrland samt öka utbyggnadstakten beträffande industrihögskolan i Västernorrland.

Som bakgrund till interpellationen anger Sigge Godin länets negativa befolkningsutveckling och ett antal företags konkreta problem.

Sigge Godin hävdar att Västernorrland har blivit ett krislän utan att regeringen har uppmärksammat detta.

Regeringens framgångsrika ekonomiska politik och en aktiv regional- och arbetsmarknadspolitik har inneburit sjunkande arbetslöshetssiffror och stigande sysselsättning även i Västernorrlands län. Sedan 1982 har arbetslösheten minskat med nästan två procentenheter eller 2 500 personer, samtidigt

som antalet sysselsatta ökat. Länet kan dessutom uppvisa minskande flyttningsunderskott.

Arbetslösheten i länet är den lägsta bland skogslänen och är nu nere i 1,9 procentenheter. Sigge Godins påstående att länet inte skulle ha fått del av arbetsmarknadspolitiska resurserna i proportion till behovet, stämmer således inte.

Under tiden 1982 till juni 1988 har företag i Västernorrlands län fått regionalpolitiskt stöd med 270 milj. kr. i bidrag och 280 milj. kr. i lån. Stödet beräknas ha gett närmare 1 600 arbetstillfällen.

Detta har betytt en lång rad investerings- och utvecklingsinsatser till en rad industriföretag, kommuner m.fl. i länet.

Länsstyrelsen disponerar medel för regional utveckling – det s.k. länsanslaget – som har höjts kraftigt från 26,4 milj. kr. budgetåret 1982/83 till 70 milj. kr. budgetåret 1988/89.

Genom att medverka till en tidigareläggning av Deltavägen har regeringen bidragit till infrastrukturella förbättringar i Sundsvall–Timrå–Härnösand-regionerna. Restiden från Sundsvall/Härnösands flygplats till Härnösandsregionen förkortas kraftigt, och den gemensamma arbetsmarknaden vidgas.

Beträffande Sigge Godins propå om ökade väganlag vill jag framhålla att byggandet av statliga vägar sker enligt fastställda flerårsplaner. Dessa planer upprättas och fastställs i en decentraliserad planeringsprocess, där det lokala och regionala inflytandet är stort.

För närvarande pågår upprättande av förenklade flerårsplaner för åren 1989–1997. Dessa planer kommer när det gäller länstrafikanläggningar att fastställas av resp. länsstyrelse och när det gäller riksvägar att fastställas av vägverket.

I regeringens åtgärdsprogram för bärighetshöjande åtgärder på vägnätet i skogslänen ligger Västernorrlands län i topp med bärighetsinvesteringar. Jämfört med andra län har Västernorrlands län fått flest projekt prioriterade och mest medel tilldelade – 707 milj. kr. under perioden 1987–97.

När det gäller telekommunikationerna kan jag konstatera att det inom Sundsvalls teleområde, som omfattar Västernorrland och norra Hälsingland, årligen investeras ca 250 milj. kr. I det moderniseringsprogram som styr investeringarna är företagstäta orter och orter med viktiga företag identifierade och förankrade med kommunerna. Investeringarna medför att modernaste digitaltelefoner snabbt kommer att spridas i Västernorrlands län och norra Hälsingland. Enligt vad jag erfar är utbyggnaden av nätet i balans med efterfrågan på olika teletjänster. Jag vill i detta sammanhang också nämna att ett nytt teletjänstcentrum planeras att byggas upp i Sundsvall fr.o.m. nästa år. Där skall i första hand ett antal av dem som måste friställas vid Teli i Sundsvall erbjudas arbeten.

På frågan om regeringen är beredd att tillskjuta extra medel för snabbtåg Stockholm–Sundsvall gäller följande. Regeringen har genom vårens trafikpolitiska proposition gett ökade anslag till järnvägsutbyggnad. Planeringssystemet har inriktats på samhällsekonomiska bedömningar där regionalpolitiska överväganden skall vägas in. Beslut om banutbyggnader görs av banverket. Enligt SJs nya åtgärdsprogram kommer en satsning att ske på

snabbtågstrafik. Bland de sträckor som övervägs utöver Göteborg–Stockholm finns bl.a. sträckan Stockholm–Sundsvall.

Tågtrafiken Sundsvall–Östersund avgörs i den trafikupphandling som transportrådet gör på regeringens uppdrag. Eftersom sådana förhandlingar nyligen har påbörjats är jag inte beredd att nu göra någon kommentar.

Angående Sigge Godins oro för effekterna i den elkraftsintensiva industrin av kärnkraftsutvecklingen vill jag säga följande. Vid riksdagsbehandlingen av regeringens proposition om energipolitiken inför 1990-talet slogs bl.a. fast att elförsörjningen inte får vara en faktor som försvagar industrins internationella konkurrenskraft och hämmar landets industriella utveckling. I propositionen framhölls också att det finns anledning att noga följa utvecklingen för sådan industri vars lönsamhet och konkurrensförmåga starkt påverkas av priset på elenergi. Samtidigt framhölls att det också var viktigt att studera de regional- och arbetsmarknadspolitiska konsekvenserna och att överväga hur dessa faktorer borde påverka politikens utformning.

Regeringen kommer att inom kort tillkalla en särskild utredare, som skall arbeta med frågor kring konkurrensvillkoren för elintensiv industri. Utredarens uppgift blir främst att inför avstämningstidpunkten år 1990 redovisa förslag till åtgärder för den elintensiva industrin när kärnkraften avvecklas. Utredaren skall därvid redovisa om det finns behov av särskilda insatser inom det regional-, arbetsmarknads- och industripolitiska området i särskilt utsatta orter och regioner.

Utbyggnaden av högskolan provas i budgetarbetet. Högskolan i Sundsvall/Härnösand har de senaste åren fått resurser för flera nya utbildningslinjer. I den s.k. inlandspropositionen, som presenterades för ett år sedan, ingick också medel för kontaktverksamhet och forsknings- och utvecklingsprojekt. Årets budgetarbete är i sitt slutskede, och jag kan ännu inte redogöra för utfallet.

Avslutningsvis vill jag sålunda med bestämdhet hävda att regeringen uppmärksammat situationen i länet i högsta grad. Sammantaget har omfattande regionalpolitiska insatser gjorts i länet.

Regeringen följer som hittills utvecklingen i Västernorrlands län med största noggrannhet. Några särskilda åtgärder för Västernorrlands län utöver de ordinarie insatser som det regionalpolitiska stödet medger anser jag inte vara motiverade, mot bakgrund av den situation som arbetsmarknaden uppvisar och de åtgärder som genomförts för att åstadkomma långsiktigt gynnsamma utvecklingsmöjligheter.

Anf. 48 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret.

I svaret säger arbetsmarknadsministern att regeringen följer utvecklingen i Västernorrland med största noggrannhet. Vad som menas med detta vet inte jag. Det går ju bra att sitta i Stockholm och åse hur utvecklingen eller avvecklingen går i ett län. Svaret markerar alltför tydligt att detta är vad regeringen avser i det här ärendet.

Jag har försökt att med några siffror ange hur allvarligt läget är. Jag sade i interpellationen att Västernorrland under 80-talet tappade 7 600 personer. Vad som hänt tidigare är vet regeringen. Under 60-talet förlorade Väster-

norrland faktiskt 10 000 personer. Befolkningsstrukturen blev därmed så sned att länet har verkliga problem i dag. Självfallet, Ingela Thalén, är låga arbetslöshetssiffror under en högkonjunktur naturligt, men därtill skall läggas att Västernorrland har förlorat 10 000 personer under 60-talet och 7 600 under 80-talet. Det finns då inte så många fler människor som kan bli arbetslösa eller flytta från länet.

Vad jag oroar mig för är utvecklingen. I interpellationen tar jag fram några exempel. Det handlar om 750 personer vid Teli, några hundra vid KemaNord i Ljungaverk, och 7 500 jobb riskeras i de elkraftsintensiva industrierna, som vi har mer av i Västernorrlands län än i något annat län i landet.

Arbetsmarknadsministern säger att länet har fått resurser i proportion till behovet. Det finns en utredning som ERU har beställt till den regionalpolitiska utredningen. I den förvånas man av att Västernorrland har fått minst med arbetsmarknadspolitiska insatser per capita. Jag kan nu lugna utredarna, när jag träffar dem i morgon, med att Västernorrland enligt regeringen har fått de medel som det har funnits behov av.

Herr talman! Jag skulle vilja gå över till de akuta problemen, Teli och Ljungaverk. Nu har det alltså hänt igen. Det är strukturomvandling på gång. Förut handlade det om Uddevalla och Malmö. Då hade den socialdemokratiska regeringen mycket goda kontakter med de privata företagen, Volvo i Uddevalla och Saab i Malmö. Då gick det bra att skjuta till oändligt mycket pengar.

I dag handlar det om ett statligt företag. Då saknar tydligen regeringen de här kontakterna, eller också är det som kommunikationsministern har angett i ett frågesvar, att inskränkningar i verksamheten skall beslutas av styrelsen för bolaget. Regeringen har alltså inget intresse av att regionalpolitiska hänsyn tas och inget intresse av att verksamheter i överhettade regioner flyttas från den ena Telifabriken till den andra.

För någon vecka sedan gick arbetsmarknadsministern till hårt angrepp på Ericsson för deras neddragning i Blekinge. Men varför, arbetsmarknadsministern, skall Ericsson ta ett större ansvar än Teli? Varför ställer arbetsmarknadsministern inte lika stora krav på Teli eller kanske också större?

När det gäller KemaNord i Ljungaverk: Varför ställer regeringen inga krav på Bofors i det sammanhanget? Anders Karlberg har ju sagt att man vill ta större hänsyn i de kommuner där företaget är stor arbetsgivare och där det finns bara en sådan arbetsgivare. I Ånge är det på det sättet, men regeringen struntar tydligen i det – företaget får göra som det vill.

Vid Teli i Sundsvall var år 1981 antalet anställda 1 100 personer. I dag uppgår arbetsstyrkan till 750 personer. Teli i Sundsvall har med andra ord tagit ansvar för neddragningen. Av dessa 750 personer är 234 kvinnor över 45 år. De är lågutbildade och har lång anställningstid vid Teli – således ingen annan arbetslivserfarenhet. Av hela arbetsstyrkan är 342 personer över 45 år.

I svaret säger arbetsmarknadsministern att kvinnorna, ca 250, skall få arbete vid televerkets teletjänstcentrum. Det är gott och väl, men vi skall ha klart för oss att teletjänsterna inte omfattas av något monopol. Televerket har för avsikt att ta rejält betalt för tjänsterna. Då frågar jag mig: Vet arbetsmarknadsministern om man klarar konkurrensen?

Nästa fråga blir denna: Vill televerket flytta verksamheten till Sundsvall? I

en tidningsartikel kan man läsa följande uttalande av televerkets generaldirektör Tony Hagström: "Om de handikappade hindrar oss blir det inga jobb i Sundsvall." Hur kan regeringen acceptera att en generaldirektör i ett statligt verk går ut och ställer handikappade mot arbetslösa? Varför reagerar inte arbetsmarknadsministern på detta på samma sätt som då det gäller Ericsson?

Herr talman! Det hör till en regerings uppgifter att ha goda kontakter med såväl det privata som det statliga näringslivet. Det skall vara ett ömsesidigt utbyte, och det skall man kunna ha utan att lagstifta. När nu arbetsmarknadsministern ställer de här kraven på Ericsson, bör självfallet samma krav ställas på Teli. Jag är övertygad om att man kan flytta arbetsuppgifter till Sundsvall, om viljan finns. Det finns en bra och modern vagnpark. Vidare finns det en bra arbetskraft. Den är lojal och trogen sitt företag. Ingela Thalén har varit i Västernorrland och vet egentligen vad det handlar om, men trots detta vill regeringen inte vidta några åtgärder.

Teli är en jämställdhetsfråga, arbetsmarknadsministern. Skall vi ställa de här kvinnorna på bar backe eller skall vi ge dem en chans att få arbetsuppgifter?

Anf. 49 EVA BJÖRNE (m):

Herr talman! I Västernorrlands län produceras mycken elkraft från vattenkraft, och skogsindustrin producerar sågade trävaror, massa, papper m.m. – ursprungligen naturtillgångar som har gett den svenska staten stora inkomster och som i hög grad har bidragit till det svenska välförhållandet. Trots detta finns det stor oro och rädsla för framtiden, för trots mycken vattenproducerad kraft svarar ju kärnkraftverken för cirka hälften av landets elproduktion. På sikt gäller oron vad som händer om och när kärnkraften avvecklas. Kommer våra stora basindustrier, som är i högsta grad elberoende, Svenska Cellulosa AB, Mo och Domsjö AB, KemaNord Industrikemi, GA Metall AB, att nödgas flytta utomlands?

Stora delar av Västernorrlands län är glesbygd. Sigge Godin pekar i sin interpellation på den negativa befolkningsutvecklingen. Om den skall vändas, om människor skall klara att få sin utkomst inom länet och om företagsamhet skall kunna etableras utanför städerna, måste vi ha bra kommunikationer, bra vägar för person- och godstrafik. I dag har vi vägsträckor med en standard som tidvis gör vägarna ofarbara. De medel som nu ges till vägunderhåll räcker endast till skötsel av de belagda vägarna, som i Västernorrlands län är förhållandevis få.

I takt med den tekniska utvecklingen måste även telekommunikationerna byggas ut. Länet måste kommunikationsmässigt integreras i den moderna infrastrukturen. Vill arbetsmarknadsministern medverka till att vi får en rejäl upprustning av kommunikationerna i länet? Bra kommunikationer är en av de allra viktigaste förutsättningarna för att människor skall kunna bo kvar och för att företagsamhet skall ha en chans till överlevnad.

Trots högkonjunktur och brist på arbetskraft drabbas länet av hot om företagsnedläggelser och arbetslöshet. Regeringen har under senare år satsat mycket pengar på lokaliseringspolitiken. Av den SIND-rapport som lades fram nu i höst framgår att de utbetalningar som gjorts i form av lokaliseringsbidrag varit allt annat än lyckade. Man frågar sig om regeringen tassar på i

samma ullstrumpor som tidigare, eftersom man efter fem månader av det här budgetåret har gjort slut på hela årets anslag för lokaliseringsbidrag och nu begär mer pengar. Det är anmärkningsvärt med hänsyn till den goda konjunkturen och den mycket goda tillgången på kapital på marknaden. Möjligheterna till lönsamma investeringar på normala villkor också i stödområdena torde just nu vara bättre än på många år.

Den 19 december har Teli MBL-förhandlingar angående verksamheten vid fabriken i Sundsvall, förhandlingar som berör drygt 700 personer. Situationen vid Teli i Sundsvall visar att statligt ägande minsann inte är någon garanti för trygga arbetsförhållanden, snarare tvärtom.

När det gäller det statliga arbetsgivaransvaret säger arbetsmarknadsministern att man skall flytta ett nytt teletjänstcentrum till Sundsvall. Vi som bor i Sundsvall och de anställda vid Teli kan inte förstå vad man vinner med det där. Många som nu arbetar vid teletjänstcentrum kommer att mista sina arbeten. De kvinnor – det rör sig främst om kvinnor som ju med tanke på rösten lämpar sig bäst som telefonister – som har kunnat ta arbete som telefonist har redan gjort det. Många av de kvinnor som finns kvar vid Teli har hörselskador på grund av att man tidigare har haft en elteleteknisk produktion. Många av dem bryter också på finska, vilket inte heller lämpar sig så bra för en telefonist.

Jag tycker att arbetsmarknadsministern skall granska det koncept om fortsatt drift som anställda och företagsledning har arbetat fram. Är förslaget realistiskt, ge då de anställda och företagsledningen för Teli möjlighet att bevisa att de har förmågan att driva fabriken fristående från det övriga Teli och på företagsekonomiska grunder! Och gör det med möjligheten att överväga en annan ägandeform. I Sundsvall finns det en mycket kunnig och pliktrogen personal. Det finns också en rad produkter som kan tillverkas med befintliga produktionsresurser. Alla har de det stora och övergripande målet att klara fabriken i Sundsvall. Lyckas man nå det målet, måste det bli en bra och billig lösning för alla parter. Lyckas man inte finns ju fortfarande möjligheten att avveckla.

Jag vill fråga arbetsmarknadsministern om arbetsmarknadsministern vill låta Telis fabrik med utrustning få finnas kvar i Sundsvall och låta de anställda få möjlighet att fortsätta sin utveckling av fabriken. Vill arbetsmarknadsministern medverka till en rejäl satsning på kommunikationerna i länet?

Anf. 50 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag vill instämma i de synpunkter som Sigge Godin har framfört i sin interpellation, liksom också i vad han och Eva Björne har framhållit här i debatten.

Det svar som arbetsmarknadsministern har gett Sigge Godin är en besvikelse, en besvikelse för alla i Västernorrlands län. Jag tycker att svaret är ett nytt bevis på att Västernorrlands läns problem inte är uppenbara för regeringen och inte heller för socialdemokratin på central nivå. Det är en utbredd uppfattning i Västernorrlands län – jag tror att det gäller alla partier, det framgår också av vad de socialdemokratiska tidningarna skriver – att det behövs speciella satsningar på Västernorrlands län med tanke på situationen i länet.

Man trodde att regeringen nu skulle inse att det behövs något slags Västernorrlandspaket eller något annat samlat program. Men problemen tycks inte räcka till, trots att befolkningen sedan lång tid tillbaka minskar och en prognos visar på fortsatt tillbakagång. Det finns många aktuella problem i vårt län. Jag trodde att Telis nedläggning, begränsningar eller kanske nedläggning i Ljungaverk, hot om minskningar i försvarsorganisationen i Skellefteå och Härnösand, indragning av järnvägar osv. skulle vara tillräckligt för att regeringen skulle inse att det behövs speciella åtgärder för Västernorrland.

Vad gäller befolkningsutvecklingen, som nämnts här, har länet förlorat närmare 8 000 människor under 1980-talet – hälften är födelseunderskott, hälften är nettoutflyttning. Det är klart att sysselsättningsgraden stiger om tillräckligt många arbetsföra flyttar från länet. Det blir en naturnödvändig följd. Det är alltså lätt för arbetsmarknadsministern att i svaret ange att arbetslöshetsciffrorna har gått ned till 1,9 %. Antalet sysselsatta i länet är 130 000, och för varje gång 1 300 arbetsföra personer lämnat länet har antalet sysselsatta stigit med 1 %. Vi får räkna med att andelen yrkesverksamma bland de utflyttade utgör kanske 2,5 % eller däromkring. Befolkningsprognoserna visar att Västernorrlands län kommer att förlora ytterligare 4 000–5 000 människor fram till mitten av 1990-talet.

Vad gäller sysselsättningen har länsstyrelsen arbetat med två prognoser. Enligt den ena, den så att säga gynnsamma prognosen, där man inte har tagit hänsyn till de aktuella problemen, eftersom den gjordes innan man visste att Teli skulle läggas ned, skulle man klara ungefär oförändrad sysselsättning. Enligt en alternativ prognos, där man tar hänsyn till en del av de orosmoln som finns över länet, skulle sysselsättningen minska med, vill jag minnas, 4 000 arbetstillfällen fram till 1995.

Det är svårt att på central nivå få gehör för Västernorrlands problem. I 1985 års länsrapport skrev länsstyrelsen – vår landshövding är ju f.d. socialdemokratiska statsrådet Bertil Löfberg, så han borde ha regeringens öra – att Västernorrland är ett krislän i skymundan. Man ansåg att det inom regeringskansliet borde tillsättas en särskild grupp för att undersöka förhållandena och vidta åtgärder med anledning av Västernorrlands problem. I januari 1986 ställde jag en fråga till dåvarande industriministern om han avsåg att tillsätta en sådan grupp, men det hade han inte för avsikt att göra.

Det har gått trögt när det gäller lokaliseringar till Västernorrland. Flera aktuella och lämpliga projekt har gått Västernorrland förbi. I våras beslöts t.ex. att kustbevakningens centrala myndighet inte skulle lokaliseras till Härnösand utan till Blekinge. Vi har flera exempel. Något år tidigare förlorade Härnösand kampen om hörselgymnasiet. Vi som är de tre borgerliga partiernas representanter för länet har två år krävt att riksdagen skulle uttala sig för att Vattenfalls huvudkontor helt eller delvis skulle flyttas till vårt län. Socialdemokraterna och vpk avlog motionerna båda gångerna. Det tycks alltså som om man inte inser att Västernorrland är ett län i kris.

Jag vill kommentera några uppgifter i svaret. På s. 2 kan man läsa att länsanslaget höjts. Ja, det har höjts inte tack vare utan trots socialdemokraterna. Det var den icke socialistiska sidan eller i vart fall centern som drev

frågan att få anslaget höjt totalt, och därmed fick Västernorrland litet grand.

Deltavägen kan man ju tala positivt om här, men kom ihåg att det byggs inte några andra riksvägar i Västernorrland under många år framåt! Vi som var emot Deltavägen har alltså fått rätt. Deltavägen kostar så mycket pengar att andra vägbyggen förhindras.

Herr talman! Jag har kort tid kvar för mitt inlägg, men jag vill avsluta med att säga att Västernorrland är ett län i kris. Jag vill uppmana arbetsmarknadsministern att hon, om hon inte vill lyssna på oss som hon ser som politiska motståndare, lyssnar på sin egen rörelse, som jag tror enhälligt i vårt län begär att vi skall få ett Västernorrlandspaket. Jag vill fråga: Varför får inte Västernorrland samma stöd som motsvarande orter och krisområden fått tidigare?

Anf. 51 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Som flera talare före mig har betonat är orosmolnen i Västernorrland betydande. Det finns en stor oro bland befolkningen. Delvis är denna oro uppblåst av kärnkraftsetablissemang, som skrämmer med höjda elpriser och omfattande nedläggningar. Denna oro är säkert inte särskilt välgrundad.

Men det finns också en riktig grund för oro. Den hänger samman med den utflyttning av framför allt ungdomar som förekommit under många års tid. Denna utflyttning hänger i sin tur samman med att möjligheterna att fortbilda sig, att genomgå högre utbildning, i denna del av landet är dåliga. Jag tänker då på högskolan.

Det första jag vill peka på är nödvändigheten av att satsa på en industrihögskola i Sundsvall och kanske så småningom utveckla den till ett universitet. Det är en förutsättning för att Västernorrland skall kunna blomstra i framtiden – det torde vara uppenbart vid det här laget.

Om man ser efter hur stor andel av ungdomarna som utbildar sig vid högskola finner man att den andelen i Västernorrland är låg, en av de lägsta i landet. Det återspeglar just det här förhållandet. Om man måste åka till Umeå eller Uppsala för att skaffa sig högskoleutbildning – och högskoleutbildning krävs i regel för att man skall få ett bra jobb – så stannar man kvar där. På det sättet blir det en utarmning av vårt län.

Det andra som jag vill peka på är vad jag skulle vilja kalla strategiskt rätt industristruktur. Jag vill hävda att den energipolitik som regeringen fört med mycket låga elpriser – en dumpning av elpriset, vill jag påstå, till följd av kärnkraften – har lett till att man framför allt i Västernorrland har satsat på ett lågt elpris som konkurrensmedel på en internationell marknad. Det har lurat in industrin i ett elberoende som det kan bli besvärligt att tackla i framtiden. För att tackla detta problem måste man satsa på annan industri, som är mer energieffektiv och mindre elberoende. Här kommer Teli in i bilden. Teli är en industri som just har dessa förutsättningar att utveckla. Nedläggningen av Teli i Sundsvall måste betecknas som en katastrof, inte bara för att en stor mängd människor blir arbetslösa, inte bara för att det är en jämställdhetsfråga – en stor del av de anställda är, som redan sagts här, kvinnor – utan också för att det som Teli står för som produktionsapparat är just det som vi måste satsa på i den här regionen. Teliledningen tillsammans

med facket visade också under sommaren och hösten på goda utvecklings-
möjligheter, men de utvecklingsmöjligheterna har regeringen tydligen inte
alls brytt sig om att närmare studera. Det är den typen av industri vi behöver
satsa på.

Det tredje jag vill peka på är transportsystemet. Som Martin Olsson
påpekade har vi fått projektet Deltavägen. Man har byggt en väg rakt igenom
ett mycket högt klassat naturområde. Man förstör detta område, åstadkom-
mer obotliga skador på en unik naturmiljö och dränerar samtidigt hela länet
på anslag till andra vägar. Att relativt mycket pengar går till Västernorrlands
vägnät för bärighetshöjande åtgärder visar ju att vägarna där är dåliga.
Samtidigt är man på väg att lägga ned länsjärnvägen mellan Sundsvall och
Ångsele i stället för att satsa på den. Det är osäkert om det blir något av med
snabbtåg till Sundsvall. Det förefaller inte finnas några pengar hos banver-
ket, i varje fall inte under de närmaste åren, för att göra något i det
avseendet.

Jag vill nog ansluta mig till idén om ett Västernorrlandspaket, där man tar
fram pengar till ett snabbtåg, där man satsar på länsjärnvägen, där man satsar
på en industrihögskola och där man satsar på att utveckla bl.a. Teli i
Sundsvall. Detta behövs om vi skall kunna vända en utveckling som på sikt
annars kommer att utarma denna del av Sverige så långt att det inte går att
göra något.

Jag beklagar det svar som Sigge Godin fått av arbetsmarknadsministern.
Det är ju mycket passivt. Det nämns inte några offensiva åtgärder i svaret,
utan man konstaterar bara stillatigande utvecklingen och tycker att det är
okej att denna del av landet utarmas.

Anf. 52 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Först vill jag hänvisa till en debatt som fördes i riksdagen den
17 november i år. Deltagare i den debatten var Roy Ottosson. Deltagare var
också Martin Olsson och Eva Björne. Debatten fördes från regeringens sida
av Sven Hulterström. Av protokollet från den dagen framgår exakt vilka
förhållanden som råder när det gäller riksdagen, regeringen och statens
bolag. Detta säger jag med anledning av Eva Björnes och Martin Olssons
inlägg och med anledning av Sigge Godins kommentarer om vad regeringen
skall göra eller inte göra när det gäller den tågordning som för närvarande
gäller och den hantering som pågår med anledning av varslen vid Teli i
Sundsvall.

Apropå Sigge Godins kommentar om att jag inte har yttrat mig med
anledning av situationen vid Teli vill jag säga att jag under hösten, den 3, den
16 och den 22 november, träffat företrädare för kommunen, länet och
länsarbetsnämnden. Jag har också träffat företrädare för de socialdemokra-
tiska riksdagsmännen med anledning av just Teli. Jag kommer också att resa
till Västernorrland i februari för att träffa företrädare för länet och därvid
diskutera situationen i Västernorrland.

Samma och starkare krav som framfördes med anledning av varslen om
nedläggningen i Karlskrona har framförts på att det etablerade företaget
skall ta sitt ansvar när det gäller den situation som uppstått med anledning av
varslen vid Teli. Jag vill i det sammanhanget erinra om, vilket naturligtvis de

som i dag har talat för protokollet vet, att det finns en tågordning som nu gäller beträffande Teli och andra typer av företagsvarsel. Det är den som nu följs. Detta framfördes också av Eva Björne då hon nämnde att förhandlingar skall ske den 19 december.

Vid en av de uppvaktningar som företrädare för Västernorrland har gjort hos före industriministern framfördes i ett niopunktprogram ett antal förslag som skulle kunna betyda en hel del för Västernorrland. Några av förslagen var inte särskilt bra. De var alltför översiktliga och inte tillräckligt djupgående. Andra förslag som då framfördes finns med i prioriteringarna och diskussionerna inför den här budgeten. Några ytterligare ligger inom den statliga verksamheten och kommer att leda till resultat. Detta ville jag säga beträffande en strategi för Västernorrlands utveckling.

Utan att räkna upp alla insatser vill jag hänvisa till att det faktiskt i var och en av kommunerna i Västernorrlands län har genomförts en lång rad strategiska, viktiga insatser som har fått och fortsättningsvis också kommer att få stor betydelse för Västernorrlands utveckling.

När jag i mitt första inlägg sade att jag kommer att följa utvecklingen i Västernorrlands län innebär inte det, Sigge Godin, att jag kommer att sitta med armarna i kors i ett hörnrum i ett departement på Drottninggatan och titta ut genom fönstret och hoppas på att jag skall se någonting i Västernorrlands län. När jag uttalar att jag skall följa frågan innebär det att jag följer den genom att informera mig vid muntliga kontakter, genom personliga överläggningar, genom att ta del av de skrivelser och promemorier och de förslag om konkreta insatser som förs fram av länsföreträdare, fackliga organisationer och, faktiskt, från företrädare för samtliga partier – inte bara dem som företräder Västernorrlands län utan också partierna i riksdagen. Det är inte på något vis så att jag skulle lyssna enbart till socialdemokratiska företrädare. Jag lyssnar lika gärna på bra, konkreta förslag till åtgärder från företrädare från andra partier.

Jag menar verkligen av hjärtat att regionalpolitik, insatser i olika kommuner, är ett ansvar för hela riksdagen – och naturligtvis för regeringen.

Anf. 53 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Nu börjar jag bli varm om hjärtat, arbetsmarknadsministern, när de problem som vi har uppe i Västernorrland beskrivs litet mänskligt. Jag blev faktiskt rätt bestört då jag läste statsrådets svar i dag. Med tanke på hur jag, utifrån min position i arbetsmarknadsutskottet, har betraktat den nya arbetsmarknadsministern trodde jag att fel person hade skrivit svaret. Jag har faktiskt upplevt att arbetsmarknadsministern har ett ganska varmt och gott hjärta. Bilden stämmer ändå inte för mig.

Kommunikationsministern talar om vad regeringen skall göra. Samtidigt hänvisar arbetsmarknadsministern till "dem som har talat för protokollet i dag". Det är faktiskt inte så. Vi talar för alla de människor i Västernorrland som känner det oerhörda trycket att de år efter år måste skicka sina ungdomar söderut för att de skall få ett arbete och en möjlighet att leva vidare. Det är mycket skönt att höra arbetsmarknadsministern säga att det ställs samma krav på Teli som på Ericsson. Om vi nu inte skall tala för protokollet kan väl arbetsmarknadsministern ge oss åtminstone något att ta

med oss hem, så att vi kan säga att de saker som personalen och företagsledningen vid Teli har talat om att de är villiga att göra – alltså litet av det som Eva Björne tog upp här – har vi möjlighet att ställa upp för och kan hjälpa dem att förverkliga. Då har de ändå ett hopp. Jag tycker att vi skall ge dem den chansen.

Får jag beskriva för arbetsmarknadsministern hur jag upplever regeringens insatser i länet? Vi fick vänta 15 år på en systemvetenskaplig linje vid högskolan där uppe trots att de statliga verken hade flyttat upp dit. De fick då inte kompetent personal. De har därför kvar sin forskning och utveckling i Stockholm.

Jag skrev för några år sedan en motion som riksdagen ställde sig bakom. Kravet i motionen var att forskning och utveckling i de statliga verken skall flyttas till de regioner dit verken är lokaliserade. Det behöver inte vara Västernorrland. Det kan vara vilket län som helst. Det har nu gått två år sedan riksdagen biföll min motion. Regeringen har inte sett till att beslutet har blivit effektuerat. I det läget blir jag naturligtvis bekymrad.

Västernorrlands län är det län som ligger längst från en teknisk högskola. Självfallet är vi mycket tända på att få en industrihögskola. Det råder inga delade meningar i de politiska partierna; alla är överens om att detta är viktigt för oss. Därför behöver vi insatser snabbt.

Anf. 54 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag vill först knyta an till ett uttryck som jag tycker att det var olämpligt av Ingela Thalén att använda, nämligen att vi skulle tala till protokollet. Jag har varit i riksdagen i 18 år. Ingela Thalén har aldrig varit riksdagsman. Hon kanske tror att vi riksdagsmän talar till protokollet, men så är det inte. Jag kan tala för egen del. Vi framför krav som bl.a. gäller vårt eget län och dess problem – inte för protokollet! Jag vill ha detta sagt, så att hennes uttalande inte får stå oemotsagt. Uttalandet tyder på att hon missförstått vad riksdagsarbetet innebär. Det är möjligt att detta missförstånd grundas på erfarenheterna från det egna partiet eller något sådant.

Sundsvall har under lång tid varit ett tillväxtområde, och därför har det varit svårt att få gehör för kraven på åtgärder för Västernorrland. Det har alltid sagts att vi har Sundsvall–Timrå-området, som växer. Men även detta område har nu svårigheter. När vi har räknat upp olika problem och nämnt Teli har vi alltså räknat upp enbart aktuella problem. Vi behöver inte hänvisa till debatten den 17 november i en fråga som kommunikationsministern och inte arbetsmarknadsministern svarade på. Vi får väl nämna Teli trots att det är en statsägd verksamhet, hoppas jag!

En sak i svaret som jag vill kommentera är de bärighetshöjande åtgärder som det talas om skall i så hög grad riktas till Västernorrland. Vi skall dock komma ihåg att under 80-talets tidigare år har stora anslag via AMS kommit till Västernorrland för vägbyggande, så jag vet inte ens om nettot av väganlagen blir större för Västernorrland. Tar man bort Deltavägen blir det ju minus, förstås, och den skulle vara en alldeles speciell satsning, sådes det, som inte skulle drabba länets vägnät i övrigt.

Arbetsmarknadsministern brukar lyssna till det som framförs och inte bara till det egna, sägs det. Ja, det är viktigt att lyssna, och det är väl ingen som har

sagt att arbetsmarknadsministern sitter med händerna i kors. Men medan arbetsmarknadsministern följer utvecklingen i Västernorrland är slutsatsen ändå redan skriven i svaret till Sigge Godin: "Några särskilda åtgärder för Västernorrlands län utöver de ordinarie insatser som det regionalpolitiska stödet medger anser jag inte vara motiverade ---." Därför vill det nog till att vi riksdagsledamöter från länet då och då upprepar kraven på speciella insatser till Västernorrland för att få arbetsmarknadsministern att inse att det behövs speciella insatser där, mot bakgrund av den aktuella situationen och mot bakgrund av de befolknings- och sysselsättningsprognoser som gäller för vårt län.

Anf. 55 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman: Anledningen till att jag begärde ordet var uttrycket att vi skulle tala till protokollet.

Att jag alls gick upp i debatten beror på att det finns en genuin och berättigad oro i Västernorrland över den utveckling som sker. Det är en smygande, långdragen utarmning av befolkningen. Det är just de unga som skaffat sig den bästa utbildningen som försvinner från länet, och det håller inte i längden. Den genuina oron beror också på att vi har en industristruktur som är starkt elberoende, och vi måste redan nu sätta i gång och satsa på någonting energieffektivare.

Jag vill också tala om hur det känns att bo i Västernorrland: det känns ofta som om man levde i en koloni. Ett uttryck för detta är transportstrukturen – det är lätt att åka till Stockholm, men ack så svårt att åka lika långt norrut. Förbindelserna mellan städerna är inte särskilt välutvecklade. Jag tror att skall vi ha ett starkt och levande Mellannorrland, måste vi ha bättre kommunikationer, t.ex. med en utbyggd ostkustbana längs hela Västernorrlands kust. Det måste bli lättare att knyta ihop arbetsmarknaderna i Sundsvall, Härnösand, Örnsköldsvik, Umeå osv. Detta kräver speciella satsningar, och därför är det min övertygelse att ett Västernorrlandspaket är motiverat.

Anf. 56 EVA BJÖRNE (m):

Herr talman! Jag skulle vilja be arbetsmarknadsministern: Vänta inte till februari med att åka till Sundsvall, utan åk nu, helst omgående! Besök Telis fabrik i Sundsvall och se vad som pågår där! Se hur många legoarbeten man redan har och se vilket samarbete man redan har etablerat med andra företag, som t.ex. Pharmacia i Umeå! Upplev den positiva anda som faktiskt finns där uppe! Och ta ägar- och arbetsgivaransvaret rakt ut! Som ägare och arbetsgivare bör man ju kunna påverka även en statlig verksamhet.

Vill ni från regeringen flytta en tillverkning som skulle kunna ge några arbetstillfällen, som man faktiskt gärna skulle vilja ha, till Teli i Sundsvall, så se till att Teli får hela Nordens telefontillverkning! Man har en line som är precis färdig nu, där 60 man kan klara den tillverkningen. Det skulle vara positivt för företaget, som genom ett lokaliseringslån säkert skulle klara tillverkningen och sedan klara sig på alldeles egen hand.

När det gäller utbildning av ungdomar, något som Sigge Godin nämnde, skulle jag vilja säga: Ja visst har vi fått en högskola, och visst har vi fått en

systemvetenskaplig linje, men kostnaderna för denna systemvetenskapliga linje står vi hundraprocentigt för via kommunalskatten. Så när det gäller satsningen på högskolan har även kommunen i mycket hög grad bidragit.

Det finns, trots mycket av vad som har sagts här, en skaparanda och en vilja att utveckla, och det finns en vilja att själv åstadkomma saker och ting. Men det kan behövas en liten skjuts ibland, och det är den vi ber om.

Anf. 57 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! I sitt första inlägg säger Eva Björne att hon skulle vilja ha svar på om arbetsmarknadsministern är beredd att låta fabriken vara kvar och drivas i egen regi. Vidare frågar hon: Är arbetsmarknadsministern beredd att ge de anställda chansen att driva sitt företag själva? I detta instämmer Roy Ottosson och Martin Olsson.

På detta inlägg svarade jag med att citera en exakt likadan debatt från den 17 november. Av den debatten framgår det att riksdagen har, medan anledning av propositionen om ledningen av den statliga förvaltningen, lagt fast riktlinjer för fördelningen av ansvar och uppgifter beträffande verksamheter som drivs av bolag inom affärsverkskoncerner. Enligt dessa riktlinjer är det affärsverkens styrelser som, inom de ramar som anges av statsmakterna, har att ansvara för att statens intresse som ägare tas till vara i koncernens företag.

Jag menar att det måste vara alldeles självklart för väl erfarna riksdagsledamöter att av riksdagen fattade beslut om hur man skall hantera den här typen av frågor från enskilda ministrars och regeringens sida måste respekteras – detta är fullständigt kristallklart.

Jag har vid olika överläggningar fört fram mina synpunkter om det ansvar som bolaget som enskilt bolag har att ta. På den punkten råder det ingen som helst tvekan. Jag har också till kommunens företrädare fört fram mina synpunkter och ståndpunkter när det gäller de krav som jag tycker att de anställda och deras organisationer, kommunledning och länsansvariga rimligtvis borde kunna ställa på företaget. Exakt samma förhållanden gällde beträffande Ericssons ansvar i Karlskrona och Blekinge.

Det är det här som är bakgrunden till mitt inlägg, och mot den bakgrunden tycker jag inte att min kommentar var så särskilt märklig.

Tredje vice talmannen anmälde att Martin Olsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 58 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag tycker inte att regeringen tar sitt ansvar. Ingela Thalén hänvisar ständigt till riksdagsbeslut, men någonting måste det ändå innebära att man ställer krav på Teli. Då måste man kunna tala i klartext – men det görs ju inte heller när det gäller Tony Hagströms uttalande gentemot de handikappade. De får alltså stå tillbaka; det är de som skall få skulden!

Arbetsmarknaden i Sundsvall är faktiskt huvudsakligen bestående av processindustrier – skogsindustri, kemisk industri osv. De har en hel del problem att brottas med: miljöproblem, att de är elintensiva osv. Vi vet att de gör ett bra jobb och rationaliserar, men det blir allt färre arbetstillfällen på grund av dessa rationaliseringar.

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

*Om arbetsmark-
nadssituationen
i Västernorrland*

Teli utgör alltså ett mycket fint komplement till den verksamhet som finns i Sundsvall. Teli har inga problem med vare sig energiberöende eller miljöstörningar, och därför är vi så måna om att de här kvinnorna skall få ha sina jobb kvar. Därför tycker vi också att regeringen måste göra en insats.

Därtill skall man lägga den lilla fabriken i Timrå, som sysselsätter ungefär 100 personer. De behöver den stora fabriken i Sundsvall för att ha en gedigen verksamhet. Då skall man inte slå ut den stora enheten och lämna en liten verksamhet, som kan läggas ned precis vilken kafferast som helst!

I Västernorrland måste vi satsa på framtiden. Vi behöver industrihögskolan, vi behöver bättre kommunikationer och vi behöver låta människorna tro på framtiden. Och det måste faktiskt regeringen hjälpa till med, Ingela Thalén! År efter år har vi varit missnöjda, lika missnöjda som man är i Gävleborgs län, som har drabbats på precis samma sätt.

Jag hoppas att det svar som jag har fått skrevs innan ni på departementet hunnit tänka igenom detta. Om det inte finns tid, Ingela Thalén, att omgående åka upp till Västernorrland – Eva Björne var inne på den saken –, så tänk i alla fall över detta till i februari! Vi väntar så gärna över jul och nyår, om vi bara kan få ett litet bättre och positivare svar.

Det får inte vara så, att ansvaret enbart vilar på människorna däruppe. Ansvaret vilar ju faktiskt också på regeringen. Mot den bakgrunden har vi funnit skäl att tala för protokollet här i dag. Vi känner så starkt för framför allt kvinnorna, som kommer att bli arbetslösa.

Anf. 59 EVA BJÖRNE (m):

Herr talman! Jag skulle vilja veta om arbetsmarknadsministern känner ett ansvar ifall Telikoncernen och televerkets styrelse skulle besluta sig för att lägga ned verksamheten i Sundsvall. Vill arbetsmarknadsministern då tillgodose de önskemål som de anställda däruppe har? Det handlar om villkor som man kan diskutera under en följd av år. Man undrar hur det förhåller sig när det gäller möjligheterna att överta fabriken och att betala av på denna. Det gäller också frågan om att få driva verksamheten t.ex. i egen regi. Men det kan också vara fråga om någon annan ägarkonstellation, om nu Telikoncernen inte vill ha kvar fabriken.

Kan man således från regeringens sida tänka sig att ställa upp med ett lokaliseringsslån t.ex. under ett eller två år?

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1988/89:62 om fortsatt giltighet av lagen (1983:147) om förbud under viss tid mot nybyggnad av djurstallar för nötkreatur och svin

1988/89:Jo17 av Sven Eric Lorentzon m.fl. (m)

1988/89:Jo18 av Karl Erik Olsson m.fl. (c)

1988/89:Jo19 av Lars Ernestam m.fl. (fp)

11 § Anmäldes och bordlades
Konstitutionsutskottets betänkanden
1988/89:KU9 Kyrklig organisation
1988/89:KU10 Kyrkoförfattningar
1988/89:KU11 Grundlagsfrågor
1988/89:KU12 Vallagsfrågor, m.m.
1988/89:KU14 Sekretess inom vårdområdet m.m.

Skatteutskottets betänkande
1988/89:SkU7 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Indien

Utrikesutskottets betänkanden
1988/89:UU7 Afghanistan
1988/89:UU9 Nya Caledonien

Socialförsäkringsutskottets betänkanden
1988/89:SfU5 Avgifter för pensionärer vid sjukhusvård
1988/89:SfU7 Tandvårdsförsäkringen
1988/89:SfU8 Vissa socialförsäkringsfrågor
1988/89:SfU9 Tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1988/89

Socialutskottets betänkanden
1988/89:SoU5 Journalhantering m.m. inom hälso- och sjukvården
1988/89:SoU7 Skadeverkningar av amalgam
1988/89:SoU8 Bidrag vid adoption av utländska barn
1988/89:SoU11 Följdlagstiftning till den nya lagen om vård av missbrukare i vissa fall

Kulturutskottets betänkanden
1988/89:KrU4 Frågan om en stavningsreform
1988/89:KrU5 Avyttring av donerade museiföremål

12 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 6 december

1988/89:93 av *Roy Ottosson* (mp) till miljö- och energiministern om skärpta restriktioner för användning av terrängfordon:

Användningen av terrängfordon är omfattande i Sverige. Det gäller till stor del snöskotrar, men också i ökande utsträckning fordon för barmark. Dessa fordon används till mycket stor del för nöjesutflykter utan särskild nytta.

Terrängfordonen ger upphov till en rad störningar för de vilda djuren. Mest uppmärksammat torde nöjesjakt med snöskoter på bl.a. lodjur, liksom tjuvfiske i annars otillgängliga vatten, vara. Det torde vara uppenbart vid det

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

Meddelande om frågor

här laget att det är nästan omöjligt att förhindra den här typen av missbruk så länge dessa terrängfordon får säljas och användas praktiskt taget helt fritt.

Terrängfordonen skadar också växtligheten. Mest uppmärksammat torde skador på gran- och tallplantor till följd av snöskoteråkning vara.

Terrängfordonen är också starkt bullrande och används i hög utsträckning i skyddade eller annars relativt ostörda naturområden. Människor som söker genuina naturupplevelser och frihet från det moderna samhällets bullrande och stinkande metropoler och vägar drabbas därigenom hårt. Man kan fråga sig om vi verkligen har rätt att förvägra människor rätten att få uppleva en genuin och ostörd natur.

Särskilt allvarligt är den nu snabbt ökande försäljningen av terrängfordon för barmarksbruk. Dessa maskiner kommer att ge upphov till långt större skador på växtlighet och djurliv samt störa människors naturupplevelser. Jag vill därför ställa följande frågor till miljöministern:

Avser regeringen vidta åtgärder mot det ökande bruket av terrängfordon för barmark?

Avser regeringen skärpa regleringen av snöskotertrafik i relativt orörda naturområden?

13 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 5 december

1988/89:323 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till statsrådet Bengt Göransson om TV-sändning av Davis Cup-finalen i tennis:

Miljontals idrottsälskare har sett fram mot att se Davis Cup-finalen Västtyskland–Sverige direkt i televisionen. Enligt uppgift verkar denna sändning inte kunna genomföras.

Orsaken till detta lär vara att den västtyske tennisstjärnan Boris Becker som 15-åring spelat tennis i Sydafrika. Becker har sagt att han på intet vis sympatiserar med Sydafrikas raspolitik, men nekar att göra offentlig avbön.

Är statsrådet beredd att, och kan statsrådet, inom ramen för sina möjligheter, vidta åtgärder så att finalen i Davis Cup kan direktsändas i televisionen?

1988/89:324 av *Sonja Rembo* (m) till arbetsmarknadsministern om arbetsmarknadspolitiken:

Regeringens mål för arbetsmarknadspolitiken är, enligt pressreferat, att se till att det finns en långsiktig brist på arbetskraft.

Är regeringens målsättning korrekt återgiven?

den 6 december

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

Meddelande om frågor

1988/89:325 av *Roy Ottosson* (mp) till miljö- och energiministern om åtgärder mot helikopterskidåkning:

Vår gemensamma arvedel, naturen, hotas och utarmas på en lång rad olika sätt. Men det är inte bara naturen själv som påverkas, utan också vår egen upplevelse av att vara i naturen. Rätten att uppleva en ursprunglig natur, en vildmark utan inslag av motorbuller eller turistjippon, måste hävdas.

Ett av de senaste turistjippona är helikopterskidåkning. Här används helikoptern som en leksak i bl.a. känsliga fjällområden. Bullret och avgaserna drabbar såväl vilda djur som friluftssäskande människor. Kanske ännu värre är att relativt orörda och ostörda områden på detta vis drabbas av turism med troliga störningar för de vilda djuren som följd.

Med anledning av detta vill jag ställa följande fråga till miljöministern:

Avser regeringen att begränsa eller förbjuda helikopterskidåkningen?

1988/89:326 av *Claes Roxbergh* (mp) till bostadsministern om stimulans till ekologisk ombyggnad av bostäder:

Insikten om det nära sambandet mellan energianvändning i bostäder och miljöföroreningar orsakade av förbränning har stadigt ökat under de senaste åren. Detta faktum har konstaterats bl.a. av Bruntlandkommissionen. Viljan att investera i energirelaterade förbättringar har trots detta minskat till följd av billig olja och slopade stimulansåtgärder.

Ombyggnad av bostäder innebär ett unikt tillfälle att minska energiförbrukningen och miljöförstöringen. Genom att en stor del av vårt befintliga bostadsbestånd kommer att rustas upp under de närmaste åren kan införandet av ekologisk teknik förväntas få mycket stor effekt.

Är regeringen beredd att införa stimulansåtgärder, t.ex. lägre ombyggnadsranta för ekologiskt ombyggande?

1988/89:327 av *Kent Lundgren* (mp) till kommunikationsministern om följderna för miljön av motorvägsprojektet i Bohuslän:

När sysselsättningspaniken spred sig i Uddevalla i samband med varvsnedläggelsen skapade regeringen och Volvo det nu så berömda "paketet". I den sats regeringen då satte sig var det ganska lätt för Volvo att få gehör för "bilkonsumtionsstimulerande åtgärder" i form av ScanLink.

Miljöorganisationer, markägare och medvetna invånare kunde dock inte fatta att regeringen, med tanke på skogs- och havsskadorna i Bohuslän, tog så lätt på miljökonsekvenserna. När man dessutom insåg att man blivit "demokratiskt överkörd", vaknade ilska och motståndslust på allvar. I den hårda debatt som följde har följande uppdagats:

Kommunalrådet Lennart Johansson i Uddevalla har sagt, att effektivitet går före demokrati när det är bråttom. Birgitta Dahl, som nu fått ge namn åt en egen aktionsgrupp, har medgett att man aldrig hann med någon miljöprovning. Naturvårdsverket vill ha koncessionsbehandling och har nu

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

Meddelande om frågor

även klassat Bratteforsåns dalgång som riksintressant. Länsstyrelsens naturvårdsenhet känner sig överkörd. Regeringsrätten har deklarerat att prövning enligt naturresurslagen borde ha skett och har därmed beviljat ett par av markägarna resning i målet.

Jag väddjar nu till regeringen att stå för sina vallöften och därmed verkställa en ordentlig och genomgripande konsekvensutredning av miljöaspekterna av detta projekt.

Avser kommunikationsministern att verka för detta och, om resultatet av denna utredning visar att skadorna blir stora, i så fall vidta erforderliga åtgärder?

1988/89:328 av *Eva Goës* (mp) till utrikesministern om vapenexporten till Indonesien:

Den 7 december är årsdagen då Indonesien för 13 år sedan invaderade Östtimor. Enligt Amnesty International har 200 000 människor, en tredjedel av ursprungsbefolkningen, dött till följd av den indonesiska ockupationen.

Sveriges stöd till militärdiktaturen i Indonesien är mycket uppseendeväckande.

- * Sverige exporterar vapen till Indonesien.
- * Sverige avstod från att rösta för Östtimors rätt till självbestämmande i FN:s generalförsamling.
- * Sverige har lämnat 20 milj. kr. i tekniskt bistånd till militärdiktaturen i Indonesien.

Med anledning av detta frågar jag:

Ämnar utrikesministern avbryta vapenexporten och det tekniska biståndet till militärdiktaturen i Indonesien samt verka för Östtimors rätt till självbestämmande?

1988/89:329 av *Maria Leissner* (fp) till statsrådet Georg Andersson om riktlinjerna för vissa utvisningsärenden:

För ett och ett halvt år sedan utvisades en turkisk medborgare tillbaka till Turkiet trots att han var gift med en svenska och hade en dotter på sex månader. Han tillsades att söka inresetillstånd från Turkiet. Ännu 18 månader senare har besked om visumansökan inte kommit. Detta är inte det enda fall där svenska barn genom utvisning berövats sina fäder.

Mot denna bakgrund vill jag fråga invandrarministern om han avser strama upp riktlinjerna för utvisningar av utländska medborgare med svenska barn.

1988/89:330 av *Karin Falkmer* (m) till statsrådet Bengt Göransson om skolpersonalens befogenhet att ingripa mot störande elever:

Högsta domstolens fastställande av domen mot en lärare vid Stenungsskolan i Stenungsund upprör Sveriges lärare och många med dem.

Läraren har förklarats skyldig till ringa misshandel då han under vakt-

tjänstgöring ingripit mot en störande elev och handgripligen fört denne till rektor. Det åligger i dag lärare att vakta och ingripa vid behov.

Avser statsrådet vidta någon åtgärd för att klarlägga vad som i det här sammanhanget åligger lärare och vilka medel som får användas utan risk för åtal?

1988/89:331 av *Jan-Erik Wikström* (fp) till utrikesministern om de svenska generalkonsulaten i USA:

Enligt samstämmiga vittnesbörd har New Sweden 88 varit ett mycket framgångsrikt projekt och lett till nya och förbättrade kommersiella och kulturella kontakter mellan Sverige och USA. Samtidigt ryktas det att den svenska regeringen avser att av besparingsskäl minska antalet generalkonsulat i USA.

Mot denna bakgrund vill jag fråga utrikesministern:

Avser regeringen att avsluta New Sweden 88 med att dra in ett eller flera svenska generalkonsulat i USA?

1988/89:332 av *Ingrid Hemmingsson* (m) till jordbruksministern om forskningen kring burhönsens miljö:

Måndagen den 5 december meddelades i Morgonekot att forskningsrådet vid lantbruksuniversitetet har beslutat att halvera anslaget till forskning kring burhönsens miljö.

Valfrid Paulsson, rådets ordförande, uttalade att äggproducenterna i fortsättningen skall bekosta forskningen. I annat fall får producenterna skylla sig själva och lägga ned sin produktion. Äggen kan då köpas utomlands.

Eftersom detta uttalande inte synes stämma överens med det beslut som riksdagen tagit angående den nya djurskyddslagen vill jag fråga jordbruksministern om regeringen avser att vidta några åtgärder med anledning av uttalandet.

1988/89:333 av *Karl-Göran Biörsmark* (fp) till statsrådet Bengt Göransson om skolpersonalens befogenhet att ingripa mot störande elever:

Den dom högsta domstolen fastställde på måndagen, där en högstadielärare i Stenungsund blev fälld för misshandel, har mötts med bestörtning av Sveriges lärare. Den som har litet kännedom om dagens skolvardag är väl medveten om nödvändigheten av ett aktivt ingripande, inkl. att handgripligt fatta tag i elev, för att förhindra bråk, slagsmål, förstörelse av skolmateriel etc., eller som i det aktuella fallet förhindra "äppelkrig". Lärarna blir, mot bakgrund av högsta domstolens utslag, näst intill handlingsförlamade i dylika situationer. Risken är påtaglig att lärare inte ingriper där situationen så påkallar.

Prot. 1988/89:39
6 december 1988

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsrådet Bengt Göransson:

Meddelande om frågor

Är statsrådet beredd att verka för en lagändring som gör det möjligt för skolans personal att, utan risk för att bli fälld för misshandel, kunna ingripa för att förhindra bråk, slagsmål och förstörelse?

14 § Kammaren åtskildes kl. 18.52.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Prot.

1988/89:39

Tisdagen den 6 december

Björne, Eva (m) 49, 56, 58

Godin, Sigge (fp) 47, 54, 57

Granstedt, Pär (c) 11, 13, 38

Hulterström, Sven, kommunikationsminister 27, 31, 33, 34, 37, 39, 41

Ingvardsson, Margó (vpk) 19, 23, 26

Lindblad, Gullan (m) 4, 7

Lindqvist, Bengt, statsråd 14, 20, 24, 27

Olsson, Martin (c) 50, 55

Ottosson, Roy (mp) 35, 38, 52, 56

Persson, Margareta (s) 15, 21, 25

Petersson, Hans (vpk) 44

Sandberg, Barbro (fp) 16, 22, 26

Sigurdson, Gertrud, socialminister 3, 6, 9, 10, 12

Stenberg, Anita (mp) 9

Tarschys, Daniel (fp) 5, 8

Thalén, Ingela, arbetsmarknadsminister 43, 45, 53, 57

Winberg, Margareta (s) 30, 33

Wohlin-Andersson, Anna (c) 28, 32, 34, 40, 42

Östh, Rosa (c) 17, 23

